การส่งเสริมครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ในโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน
ภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

The promotion of local intellectuals under the Project of : Thai Culture - The Link of Community under the Strong Thai Action Plan 2012 in 5 Southern border provinces

فروجيق سوكوڠن منيڠكتكن فريستاسي كورو كسنين تمفتن فد رنچاڠن
كبوديأن تهاي مڠهوبوڠي مشاركة تمفتن دباوه اوروسن فروجيق نكارا تهاي
قواة فركاس 2555 دالم كاواسن 5 ولاية سلاتن تهاي

อำเภอมายอ

Mayo/ ماي

สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี
Pattani Provincial Culture Office
بدان جباتن كبودايأن فطاني

คำนำ

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ปรุงแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่งอกงามขึ้นใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย ลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญามีความเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านอาหาร ด้านการแต่งกาย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความเชื่อและประเพณี ด้านภาษา ด้านอาชีพ ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านศิลปะพื้นถิ่น เป็นต้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาของคนไทย ในอดีตที่ผ่านมาจะเป็นการบอกเล่าเรื่องราว พูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์มากกว่าการถ่ายทอดโดยลายลักษณ์อักษร และถึงแม้ว่าการถ่ายทอดด้วยการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะการอรรถรสมากกว่า แต่การถ่ายทอดโดยผ่านลายลักษณ์อักษรนั้น จะทำให้เนื้อหาสาระยังคงอยู่มากกว่า และแพร่หลายมากกว่า ดังนั้น จึงทำให้ภูมิปัญญาต่าง ๆ ของคนไทยที่มีมาแต่อดีตสูญหายไปพร้อมกับครูภูมิปัญญาเป็นจำนวนมาก

เพื่อเป็นการส่งเสริมการถ่ายทอดของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกสาขาทุกตำบลมิให้สูญหายไป สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม จึงจัดให้มีการส่งเสริมครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในโครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้น

และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารชุดนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อองค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอมายอ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	
- ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑
- ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑
- ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒
- ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๒
ข้อมูลทั่วไปของอำเภอมายอ	๔
- วิสัยทัศน์	๔
- ประวัติความเป็นมา	๔
- ลักษณะที่ตั้ง	๕
- อาณาเขตพื้นที่ติดต่อ	๕
- ลักษณะภูมิประเทศ	๕
- ลักษณะภูมิอากาศ	๕
- ศาสนา	๖
- การประกอบอาชีพ	๖
- การปกครอง	๖
- จำนวนประชากร	๖
ข้อมูลทั่วไปของตำบล	
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลกระหวะ	๗
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๗
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	๘
- การจักสานกระด้ง	๙
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๐
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลกระเสาะ	๑๑
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๑
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๒
- การแกะสลักทองเหลือง	๑๒
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น	๑๓

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลเกาะจัน ๑๔
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๔
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๔
- การแสดงดีเกร์ฮูลู ๑๕
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๖
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลตรัง ๑๗
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๗
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๑๘
- การแสดงซีละ ๑๘
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๑
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลถนน ๒๒
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๒
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๓
- การทำขนมหม้อแกงไข่ ๒๓
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๕
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปะโด ๒๖
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๖
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๖
- การทำกรงนก (นกกรงหัวจุก) ๒๗
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒๙
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลปานัน ๓๐
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๐
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๐
- การปักดอกผ้าคลุมผมด้วยมือ ๓๑
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๓
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลมายอ ๓๔
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๔
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๕
- การพับผ้าขันหมาก ๓๖
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๗
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลลางา ๓๘
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๘
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๓๘
- การแสดงซีละ ๓๙
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๒

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลลุโบะยิไร ๔๓
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๓
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๓
- การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ๔๔
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๕
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลสะกำ ๔๖
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๖
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๗
- การปั้นหม้อดินเผา ๔๗
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔๙
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลสาคอใต้ ๕๐
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๐
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๐
- การตีเหล็ก ๕๑
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๓
การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลสาคอบน ๕๔
- ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๔
- ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๕
- การแกะสลักลายเชิงชาย ๕๖
- การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕๗

บรรณานุกรม

คณะผู้จัดทำ

ภาคภาษาอังกฤษ

ภาคภาษามลายู

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของชาวบ้าน เรียนรู้มาจากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ญาติ พี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ความรู้เหล่านี้สอนให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ มีความเอื้ออาทรต่อคนอื่น รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันข้าวของของตนให้แก่ผู้อื่น ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา เป็นความรู้ที่มีคุณธรรม สอนให้คนเป็นคนดีสอนให้คนเคารพธรรมชาติ รู้จักพึ่งพาอาศัยธรรมชาติโดยไม่ทำลาย ให้เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคนที่ล่วงลับไปแล้ว

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้เรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้าทอเสื่อ การสานตะกร้าและเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ ด้วยหวาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำเครื่องมือทางการเกษตร นอกจากนั้น ยังมีศิลปะดนตรี การฟ้อนรำ และการละเล่นต่างๆ การรักษาโรคด้วยวิธีต่างๆ เช่นการใช้ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น ภูมิปัญญาเหล่านี้เป็นความรู้ความสามารถที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ และถ่ายทอดมาให้เรามีวิธีการหลายอย่างที่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบันด้วย คือ

การอนุรักษ์ คือ การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้

การฟื้นฟู คือ การรื้อฟื้นสิ่งที่ดีงามที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิกให้กลับมาเป็นประโยชน์ เช่นการรื้อฟื้นดนตรีไทย

การประยุกต์ คือ การปรับ หรือการผสมผสานความรู้เก่ากับความรู้ใหม่เข้าด้วยกันให้เหมาะสมกับสมัยใหม่ เช่น การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาล ประสานกับการรักษาสมัยใหม่ การทำพิธีบวชต้นไม้ เพื่อให้คนร่วมมือกันอนุรักษ์ป่า

การสร้างใหม่ คือ การค้นคิดใหม่ที่สัมพันธ์กับความรู้ดั้งเดิม เช่น การประดิษฐ์โปงลาง การคิดโครงการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยอาศัยคุณค่าความเอื้ออาทรที่ชาวบ้านเคยมีต่อกันมาหารูปแบบใหม่ เช่น การสร้างธนาคารข้าว ธนาคารโคกระบือ การรวมกลุ่มแม่บ้าน เยาวชน เพื่อทำกิจกรรมกันอย่างมีระบบมากยิ่งขึ้น

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น มี ๘ สาขา

๑. ด้านอาหาร : มีความสามารถในการเลือกสรร ประดิษฐ์ และปรุงแต่งอาหารพื้นถิ่น ให้มีรสชาติแบบดั่งเดิมหรือเหมาะสมกับสภาวการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนผลิตเป็นสินค้าได้

๒. ด้านการแต่งกาย : มีความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์งานด้านการแต่งกายในรูปแบบของเครื่องแต่งกายประจำท้องถิ่นนั้น ๆ เสื้อผ้า เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

๓. ด้านที่อยู่อาศัย / สถาปัตยกรรม:ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานด้านการส่งเสริม การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาบ้าน อาคาร ในพื้นที่นั้น ๆ ให้รักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

๔. ด้านความเชื่อ / ประเพณี :เป็นวิถีแห่งความเชื่อและศรัทธาของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่นมีความสามารถประยุกต์และปรับใช้ปรัชญาความเชื่อ / ประเพณีที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อบริบททางเศรษฐกิจสังคมอีกทั้งยังเป็น

การส่งเสริม สนับสนุน การจัดงานบุญประเพณีในเทศกาลสำคัญของชุมชนท้องถิ่น ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่งดงามและมีคุณค่าต่อผู้คนในท้องถิ่น

๕. ด้านภาษาและวรรณกรรม : การใช้ภาษาถิ่นในชุมชน เป็นเสน่ห์และเป็นการสืบสานให้ภาษาถิ่นนั้น ๆ ให้คงอยู่คู่กับชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์ผลงานด้านภาษา คือ ภาษาถิ่น รวมถึงด้านวรรณกรรมท้องถิ่น การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่น รวมทั้งการส่งเสริมการใช้ภาษาถิ่นของกลุ่มผู้ประกอบการและผู้คนในชุมชน

๖. ด้านแพทย์แผนไทย : ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพอนามัยได้ เช่น ยาจากสมุนไพร นวดแผนโบราณ ฯลฯ

๗. ด้านอาชีพ : ความสามารถในการส่งเสริมถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านอาชีพของชุมชนท้องถิ่นที่มีแต่ดั่งเดิม เช่น งานช่างฝีมือพื้นบ้าน เป็นการพัฒนาต่อยอดอาชีพของท้องถิ่นด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าและเพิ่มมูลค่า

๘. ด้านศิลปกรรม : ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม นาฏศิลป์ ดนตรี ทัศนศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน และนันทนาการ เป็นต้น

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

๑. เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม
๒. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
๔. เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
๕. เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
๖. มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
๘. มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
๙. มีบูรณาการสูง
๑๐. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
๑๑. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. ภูมิปัญญาทำให้ชาติและชุมชนผ่านพ้นวิกฤติและดำรงความเป็นชาติ หรือชุมชนได้

๒. ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามที่จรรโลงชีวิตและวิถีชุมชน ให้อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสมดุล

๓. ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าไม่เพียงแต่ต่อท้องถิ่นและผู้คนเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอมายอ

วิสัยทัศน์

"การเกษตรยั่งยืน บนพื้นฐานการศึกษาและวัฒนธรรม นำประชามีสุข"

ประวัติอำเภอมายอ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงบริเวณ ๗ หัวเมือง ของมณฑลปัตตานี โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ปรากฏชื่ออำเภอมายอขึ้นในสมัยนั้น เรียกว่า อำเภอลาเกาะ โดยเรียกชื่อตามคลองน้ำที่อยู่ใกล้ๆกับที่ว่าการอำเภอ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลเกาะจัน คำว่า ลาเกาะ เป็นคำเพี้ยนมาจากคำว่า แลเกาะ เป็นภาษามาลายูท้องถิ่น แปลว่า "คด" หมายถึง ลำคลองที่มีลักษณะคดเคี้ยวไปมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ทางราชการพิจารณาเห็นว่าบริเวณสถานที่ตั้งอำเภอไม่เหมาะสม จึงย้ายอาคารที่ว่าการอำเภอมาสร้างใหม่เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น บริเวณเนินเขาในเขตเทศบาลตำบลมายอ และเปลี่ยนชื่อเรียกจากอำเภอลาเกาะ มาเป็น "อำเภอมายอ" จวบจนถึงปัจจุบัน

คำว่า มายอ ภาษามาลายู หมายถึง ต้นมะตูม ภาษามาลายูกลางอ่านว่า มายา ซึ่งสอดคล้องกับชื่อเมืองหมันยาในบทละครเรื่องอิเหนา หมายถึง ต้นมะตูม นอกจากนี้ ยังสันนิษฐานว่า มายอ คำมาลายูอาจกลายเสียงจากคำเดิมในภาษาไทย คือ ชื่อหมู่บ้านในอดีตที่เป็นชุมชนใหญ่เรียกว่า เมืองยอน

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ อำเภอมายอได้รับงบประมาณก่อสร้างที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ โดยได้ใช้สถานที่บนเนินเขาด้านหลังอาคารที่ว่าการอำเภอหลังเดิม โดยใช้แบบแปลนอาคารมาตรฐานของกรมโยธาธิการและผังเมืองหลังจากการก่อสร้างที่ว่าการอำเภอหลังใหม่เสร็จแล้ว นายวิรัช ประเศรษโฐ นายอำเภอมายอ คนที่ ๓๕ จึงได้ย้ายสถานที่ทำงานมาเป็นอาคารที่ว่าการอำเภอในปัจจุบันและได้ทำการรื้ออาคารที่ว่าการอำเภอหลังเดิม ทำให้มีพื้นที่โล่งกว้างเพื่อที่จะได้ดำเนินการจัดสร้างสวนสาธารณะ ลานจัดกิจกรรม ลานกีฬา สำหรับประชาชนในพื้นที่ต่อไป อาคารที่ว่าการอำเภอมายอในปัจจุบันทำพิธีเปิดการใช้สถานที่อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๐ โดย นายชาญชัย สุนทรมัฏร์ อธิบดีกรมการปกครอง มาเป็นประธานในพิธี

ในอดีตอำเภอมายอ มีเนื้อที่ประมาณ ๓๕๐ ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ๑๗ ตำบล คือ ตำบลมายอ ตำบลสาคอบน ตำบลสาคอใต้ ตำบลปะโด ตำบลเกาะจัน ตำบลปานัน ตำบลถนน ตำบลตรัง ตำบลกระหวะ ตำบลกระเสาะ ตำบลสะกำ ตำบลลางา ตำบลลุโบะยิไร ตำบลพิเทน ตำบลตะโละแมะนา ตำบลน้ำดำและตำบลปากู เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๐ ทางราชการพิจารณาเห็นว่าเพื่อความเหมาะสม บางประการในด้านการปกครอง จึงแบ่งพื้นที่อำเภอมายอบางส่วนจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอใหม่ คือ กิ่งอำเภอทุ่งยางแดง โดยแบ่งพื้นที่ ตำบลพิเทน ตำบลน้ำดำ ตำบลตะโละแมะนาและตำบลปากู รวมจำนวน ๔ ตำบล คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ ๑๓๔ ตารางกิโลเมตร ให้อยู่ภายใต้การปกครองของกิ่งอำเภอทุ่งยางแดง ในปัจจุบันอำเภอมายอ มีพื้นที่การปกครองตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ จำนวน ๑๓ ตำบล รวม ๕๘ หมู่บ้าน มีพื้นที่ ประมาณ ๒๑๖.๑๕ ตารางกิโลเมตร และอยู่ระหว่างการเสนอขอแยกหมู่บ้านใหม่ในปี ๒๕๕๐ จำนวน ๒ หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ตำบลตรังและตำบลปานัน

ลักษณะที่ตั้ง

อำเภอตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดปัตตานี ระยะทางห่างจากจังหวัดปัตตานี ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑๐ สายปัตตานี ยะรัง มายอ ระยะทาง ๒๘ กิโลเมตร และเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๒ สายปัตตานี ปาลัส มายอ ระยะทาง ๔๐ กิโลเมตร

เนื้อที่

อำเภอมายอมีเนื้อที่ประมาณ ๒๑๖.๕ ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตพื้นที่ติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อำเภอทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	อำเภอปะนาเระและอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ เป็นที่ราบสูงมีเนินเขาและภูเขาสลับกับพื้นที่ราบ บริเวณพื้นที่ราบมีประมาณ ๗๐ % ของพื้นที่ทั้งหมด เหมาะสำหรับการเพาะปลูก ได้แก่ การทำนา ทำสวนผลไม้ ฯลฯ ส่วนบริเวณพื้นที่ราบสูงเนินเขาและภูเขามีประมาณ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ เหมาะสำหรับการทำสวนยางพาราและป่าไม้ มีคลองน้ำใหญ่ ไหลผ่านจำนวน ๑ สาย คือ คลองลาเกาะมีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี

ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๒ ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ ประมาณ เดือนมีนาคม มิถุนายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ ประมาณ เดือนกรกฎาคม กุมภาพันธ์

ศาสนา

มีประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ประมาณ ๙๗% ศาสนาพุทธ ประมาณ ๓%

การประกอบอาชีพ

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่อาชีพทำนา และทำสวนยาง

การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองตาม พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ จำนวน ๑๓ ตำบล รวมจำนวน ๕๙ หมู่บ้าน หมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) จำนวน ๔๒ หมู่บ้าน หมู่บ้านคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน ๑๗ หมู่บ้าน

จำนวนประชากร

มีประชากรรวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๑,๐๕๒ ครัวเรือน แยกเป็นประชากรชาย จำนวน ๒๕,๖๑๗ ราย ประชากรหญิง จำนวน ๒๖,๗๓๑ รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน ๕๒,๓๔๘ ราย

ข้อมูลสำนักทะเบียนอำเภอมายอ ณ กรกฎาคม ๒๕๕๒

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลกระหวะ

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจักสานกระด้ง

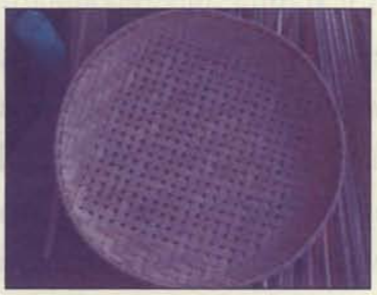

เครื่องจักสานพื้นบ้านของภาคใต้โดยเฉพาะบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะถิ่นที่น่าสนใจมีหลายชนิด แต่มีเครื่องจักสานชนิดหนึ่งที่สร้างตามความต้องการในการใช้สอยตามสังคมเกษตรกรรมของชาวใต้ ที่มีความสวยงาม มีลวดลายที่ประณีตและเอื้ออำนวยต่อประโยชน์ใช้สอยเป็นอย่างดี ทั้งยังสัมพันธ์กับความเชื่อถือของชาวใต้อย่างน่าสนใจยิ่ง คือ กระด้ง ซึ่งชาวใต้เรียกว่า “ด้ง”

กระด้ง หรือ **ด้ง** ที่นิยมใช้กันอยู่ในภาคใต้มี ๒ อย่าง คือ กระด้งฝัดข้าว และกระด้งมอนกระด้งทั้งสองชนิดนี้สานด้วยไม้ไผ่และหวายสำหรับใช้งานเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำไร่ทำนา กระด้งปักษ์ใต้ทั้งสองชนิดเป็นกระด้งที่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างไปจากกระด้งภาคอื่นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งด้านรูปแบบและลวดลาย

กระด้งฝัดข้าวของภาคใต้มี ๒ ชนิดคือ **“กระด้งลายขอ”** และ **“กระด้งบองหยอง”**

กระด้งลายขอ เป็นกระด้งฝัดข้าวที่มีรูปแบบและลายสานที่ถือว่าเป็นเครื่องจักสานชั้นเยี่ยมที่ออกแบบรูปร่างและลวดลายประณีตประสานกับการใช้สอยได้เป็นอย่างดี และมีคุณค่าทางความงามด้วยกระด้งลายขอนิยมสานด้วยตอกไม้ไผ่สีสุก เพราะเป็นไม้ไผ่ที่มีเนื้อแข็งและเหนียว กระด้งลายขอมีลักษณะพิเศษอยู่ที่ตอกซึ่งจะปล่อยข้อปล้องไม้ไผ่ด้านที่เป็นผิวไว้ โดยไม่ได้ตัดออก ตอกด้านนี้จึงมีลักษณะเป็นขออยู่ตามปล้อง ซึ่งเป็นที่มาของการเรียกว่า “กระด้งลายขอ” ตอกที่จะเว้นข้อไว้เป็นขอนี้เส้นหนึ่งจะมีข้อเหลือไว้เพียงข้อเดียว เวลาสานผู้สานจะต้องสานวางจังหวะของตอกพิเศษที่มีข้อเหลือไว้แต่ละเส้นให้อยู่กึ่งกลางของกระด้งและเรียงสลับฟันปลาการเหลือข้อไว้บนตอกเพื่อให้เกิดเป็นลายขอบนกึ่งกลางกระด้งนี้ มิได้ทำขึ้นเพื่อความสวยงามแต่อย่างเดียวหากแต่ต้องการให้เกิดประโยชน์ในการฝัดข้าวได้ดีด้วย กระด้งลายขอนี้จะใช้ฝัดข้าวเปลือกที่ผ่านการซ้อมด้วยมือ หรือสีด้วยเครื่องสีข้าวพื้นบ้านมาแล้ว แต่ยังมีเปลือกข้าวที่เรียกว่า ขี้ลีบและกาก ปะปนอยู่ จะต้องนำมาฝัดด้วยกระด้งลายขอ ลายขอที่เกิดจากการเว้นข้อไว้บนผิวไม้ไผ่ตามธรรมชาตินี้จะช่วยให้กากข้าวขี้ลีบและสิ่งที่ไม่ต้องการสะดุดกับขอของตอกที่พื้นกระด้งลอยตัวขึ้นบนผิวกระด้ง และจะรวมกันอยู่ตามร่องระหว่างขอตรงกลางกระด้ง จึงฝัดหรือเก็บออกได้ง่าย

กระด้งฝัดข้าวอีกอย่างหนึ่งที่ถือว่าเป็นกระด้งที่มีลักษณะเฉพาะของภาคใต้ คือ “กระด้งลายบองหยอง” กระด้งชนิดนี้สานง่ายกว่ากระด้งลายขอ การสานกระด้งลายบองหยองใช้ตอกไม้ไผ่เช่นเดียวกับกระด้งลายขอ แต่

ใช้ตอกเส้นใหญ่กว่าและไม่มีข้อปล้อง เป็นตอกเรียบๆ ธรรมดาผิวหน้ากระด้งจึงเป็นลายเรียบๆ กระด้งชนิดนี้ใช้ฝัดข้าวและเมล็ดพืชพันธุ์ต่างๆ เช่นเดียวกัน

นอกจากกระด้งทั้งสองชนิดดังกล่าวแล้วยังมีกระด้งอีกชนิดหนึ่งเรียกว่า “กระด้งมอน” คำว่า “มอน” เป็นภาษาปักษ์ใต้ หมายถึงกระด้งกลมขนาดใหญ่มีเนื้อที่มากกว่ากระด้งทั่วๆ ไป

ลักษณะของกระด้งชนิดต่างๆ ดังกล่าวแล้วจะเห็นว่ากระด้งของภาคใต้เป็นเครื่องจักสานที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นโดดเด่นชนิดหนึ่ง นอกจากนี้กระด้งของภาคใต้เกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่อของชาวใต้ที่ยึดถือสืบต่อกันมาแต่โบราณด้วย เช่นห้ามนำกระด้งขึ้นไปบนยุ้งข้าว เพราะจะทำให้ขวัญข้าวหรือแม่โพสพหรือเทพธิดาแห่งข้าวไม่พอใจแล้วหนีไปไม่คุ้มครองเป็นมิ่งขวัญ ทำให้การทำนาไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ความเชื่อนี้แม้จะหาเหตุผลไม่ได้ว่าทำไมแม่โพสพจึงไม่ชอบกระด้งแต่ก็เป็นความเชื่อที่เชื่อถือสืบต่อกันมาแต่โบราณ ความเชื่อที่เกี่ยวกับกระด้งอีกอย่างหนึ่งคือจะต้องเก็บรักษากระด้งไว้ให้ดี ถือว่ากระด้งเป็นของสำคัญต้องเก็บไว้ในที่สูง เช่น ตามชายคา หรือ เหนือเตาไฟในครัวเพื่อให้ควันไฟช่วยรักษาเนื้อไม้ไม่ให้มอดหรือแมลงกัดกิน และช่วยให้เส้นตอกแน่นมีสีดำอมแดงดูสวยงามอยู่เสมอการที่ชาวบ้านเก็บรักษากระด้งไว้ในที่สูงไม่ให้เด็กนำไปเล่นนั้น อาจจะมาจากความเชื่อที่ว่า แม่โพสพเป็นผู้มีพระคุณให้ข้าวเลี้ยงชีวิตมนุษย์ จึงควรเก็บรักษากระด้งฝัดข้าวไว้ให้ดี การเก็บรักษากระด้งนี้นอกจากจะใช้ควันไฟจากการหุงหาอาหารช่วยเคลือบผิวแล้ว บางครั้งจะทำด้วยน้ำมันยางทาขี้ชันผสมรำข้าว ซึ่งจะช่วยให้ใช้ได้นาน

อย่างไรก็ตาม กระด้งลายขอ กระด้งลายบองหยอง และกระด้งมอน ของภาคใต้ เป็นเครื่องจักสานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นชัดเจนอย่างหนึ่งของภาคใต้

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายยา นามสกุล วาโด
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๑๑-๐๐๐๙๔-๔๔-๖
วัน เดือน ปีเกิด ๗ มกราคม พ.ศ.๒๔๘๙ อายุ ๖๔ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) หมู่ที่ ๒ บ้านพอเบาะ ตำบลกระหวะ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๕๕/๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลกระหวะ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๒๗๖๔๗๙๘
ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ บ้านกระหวะ

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

(๑) ถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกรทำนาช่วงเวลาว่างหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยว
(๒) ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนที่สนใจ และพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุอุปกรณ์

๑. ไม้ไผ่

๒. หวาย

๓. คีมไม้

๔. ไม้สำหรับเคาะ

๕. มีดจักตอก

๖. เลื่อย

๗. เหล็กหมาด

กระบวนการ / วิธีการ

๑. ตัดไม้ไผ่ ยาวประมาณ ๒ เมตร หรือยาวตามต้องการ
๒. จากนั้นไม้ไผ่มาเหลาให้เป็นเส้นบางพอสมควรที่จะสานกระด้งได้

๓. นำไม้ไผ่มาเรียงกัน ๘ เส้น นำไม้ไผ่มาสานกันเป็นลายขัดกัน ๒ เส้น จากนั้นก็สานต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ตามขนาดที่เราต้องการ
๔. เหลาไม้ไผ่มาดัดทำเป็นขอบกระด้ง

๕. นำขอบกระด้งมาประกอบกัน ใช้ไม้ตอกกระด้งให้ชิด

๖. ใช้คีมไม้สำหรับคีบขอบกระด้ง เพื่อให้แนบสนิทแล้วค้างไว้ด้วยหวายถักที่ด้ามคีม เพื่อประโยชน์ให้ผู้สานมัดหวายได้แน่น

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- จัดตั้งกลุ่มผลิตกระด้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบล
- จักสานเป็นผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้สอยอื่นๆ
- ทำเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้ครอบครัว

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลกระเสาะ

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแกะสลักทองเหลือง

นายต่วนยะโกะ กูเจ๊าะ เล่าให้ฟังว่าตนเองได้รับความรู้ภูมิปัญญาการแกะสลักทองเหลืองมาจากสมัยที่ทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซีย ตอนนั้นไปทำงานในตำแหน่งบอดี้การ์ดผู้จัดการธนาคาร ดีสารูลอารีนา ซันดีรียันบีอราฮัต จำกัด อยู่ในรัฐไทปิงเปรัฐ วันหนึ่งผู้จัดการธนาคารได้พาไปทัศนศึกษาดูงานการแกะสลักทองเหลืองในรัฐแห่งหนึ่งของประเทศมาเลเซีย ครั้นเมื่อกลับมาจากการไปทัศนศึกษาดูงานผู้จัดการถามข้าพเจ้าว่าสนใจงานแกะสลักทองเหลืองหรือไม่ หากสนใจผู้จัดการธนาคารจะส่งไปเรียนการแกะสลักทองเหลือง ข้าพเจ้าเห็นความหวังดีของผู้จัดการเลยตัดสินใจไปเรียนการแกะสลักทองเหลือง ก่อนเดินทางไปเรียน ผู้จัดการธนาคารได้อวยพรให้ข้าพเจ้าว่าถ้าจะให้สิ่งตอบแทนเป็นเงินทอง วันหนึ่งสิ่งเหล่านี้จะหมดไป แต่ถ้าให้ความรู้ ความรู้จะไม่มีวันหมด และสามารถนำความรู้ที่ได้มาต่อยอดสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตนเองได้ และให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในการเรียน

ข้าพเจ้าเรียนการแกะสลักทองเหลืองได้ประมาณ ๒ เดือน ก็สามารถแกะเป็นรูปอักษรและรูปแบบต่างๆ ได้ จึงกลับมาและเดินทางไปพบผู้จัดการธนาคาร เพื่อบอกลาและเดินทางกลับภูมิลำเนา จากนั้นข้าพเจ้าก็ได้ประกอบอาชีพการแกะสลักทองเหลืองเรื่อยมาเป็นเวลา ๑๐ ปี โดยจะนำทองเหลืองที่แกะสลักได้มาใส่กรอบเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงานและเพื่อความสวยงาม นำไปขายที่อำเภอสุไหงโก-ลก ซึ่งลูกค้าที่รับซื้อส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้าจากประเทศมาเลเซีย ชิ้นงานที่แกะสลักสามารถสร้างรายได้ดี กระทั่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีได้จัดทำโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้มีการทำเวทีประชาคมคัดเลือกครูภูมิปัญญาท้องถิ่น และเห็นว่าการสลักทองเหลืองควรมีการถ่ายทอด จึงได้เสนอวิชาการแกะสลักทองเหลืองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแกะสลักทองเหลือง มีขั้นตอน และวิธีการที่ต้องใช้ฝีมือ ความละเอียด ความประณีตในการทำ สิ่งที่สำคัญและเป็นหัวใจในการผลิต คือ ผู้ผลิตต้องเป็นผู้รักงานศิลปะจริงๆ ผลงานที่ออกมาจึงจะดูสวยงามและเป็นธรรมชาติ นายต่วนยะโกะ กูเจ๊าะ กล่าวทิ้งท้าย

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายต่วนยะโกะ นามสกุล กูเจ๊าะ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๑๗๖-๕๔-๖
วัน เดือน ปีเกิด ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๗ อายุ ๔๖ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๔๓/๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลกระเสาะ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙-๒๙๙๗๘๗๖
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนที่สนใจ และพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุอุปกรณ์

๑. ไม้ตี
๒. แผ่นทองเหลือง
๓. แผ่นไม้อัด
๔. กระดาษวาดแบบ
๕. สกอตเทป
๖. ดินสอ
๗. ตะปู
๘. เลื่อย
๙. กาว

กระบวนการ / วิธีการ

๑. ตัดแผ่นไม้อัดให้ขนาดตามต้องการหรือขนาดเท่ากรอบรูป
๒. นำแผ่นทองเหลืองมาตัดให้ได้ขนาดของแผ่นไม้อัด

๓. นำแผ่นทองเหลืองทากาวด้านหนึ่งเพื่อนำมาติดกับแผ่นไม้อัด

๔. นำแผ่นทองเหลืองที่ทากาวเสร็จเรียบร้อยแล้วมาทาบลงบนแผ่นไม้อัด กดให้แน่น เพื่อให้แผ่นทองเหลืองกับแผ่นไม้อัดติดกันแน่น

๕. นำกระดาษไขมาลอกแบบ หรืออาจจะใช้กระดาษวาดแบบที่มีลวดลายแล้วมาวางทาบไว้ แล้ววาดแบบด้วยดินสอ เมื่อวาดแบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ทำเครื่องหมายตำแหน่งที่ต้องการแกะสลักและ เริ่มทำการแกะสลัก

๖. ซึ่งการแกะสลักจะต้องค่อยๆ ตีไปเรื่อยๆ และน้ำหนักมือในการตีควรให้สม่ำเสมอกันจนกระทั่งเสร็จ เมื่อแกะสลักเสร็จแล้วจะขัดแผ่นทองเหลืองด้วยกระดาษทราย เพื่อให้แผ่นทองเหลืองวาวแล้วลงกรอบรูปเป็นการเพิ่มมูลค่าและความสวยงามให้ชิ้นงาน

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- จดทะเบียนผลิตภัณฑ์ของตำบล
- ทำเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้ครอบครัว
- ทำส่งให้ร้านขายเครื่องประดับตกแต่งบ้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลเกาะจัน

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแสดงดีเกร์ฮูลู

"ฮูลู" หมายถึง คนที่อยู่ห่างไกลความเจริญ เช่น อยู่เชิงเขา อยู่ห่างทะเล นี่คือฮูลู เพราะฉะนั้นลิเกฮูลูจึงเป็นการละเล่นของคนที่อยู่ห่างไกล แต่ในมาเลย์เรียกลิเกปารัต ซึ่งปารัตแปลว่า ทิศตะวันตก คือคนมาเลย์รับศิลปะนี้ไปจากปัตตานี ที่อยู่ทางทิศตะวันตกของเขา ที่มาเลย์เลยเรียกว่า ลิเกปารัต แต่รูปแบบไม่ต่างกัน"

ลิเกฮูลู เป็นการละเล่นพื้นบ้านแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับความนิยมมากของชาวไทยมุสลิม มักจะใช้แสดงในงานมาแกปูโละ งานสุหนัด งานเมาลิด งานฮารีรายอแล้ว คำว่า "ลิเก" หรือ "ดิเกร์" เป็นศัพท์เปอร์เซีย มีความหมาย ๒ ประการ คือ

๑. เพลงสวดสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งเรียกการสวดดังกล่าวนี้ว่า "ดิเกร์เมาลิด"

๒. กลอนเพลงโต้ตอบ นิยมเล่นกันเป็นกลุ่มคณะ เรียกว่า "ลิเกฮูลู"

บ้างก็ว่าได้รับแบบอย่างมาจากคนพื้นเมืองเผ่าซาไก เรียกว่า มโนห์ราคนซาไก บ้างก็ว่าเอาแบบอย่างการเล่นลำตัดของไทยผสมเข้าไปด้วย

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายการียา นามสกุล เด็งซะ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๖๐๓-๐๐๐๑๐-๕๑๒
วัน เดือน ปีเกิด ๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๓ อายุ ๔๐ ปี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๕๔ หมู่ที่ ๒ ตำบลเกาะจัน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗-๒๙๓๓๙๖๑
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ ๖

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. เป็นวิทยากรให้กับเยาวชนและประชาชนที่สนใจในตำบล

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบในการแสดงดีเกฮูลู

๑. รำมะนาใหญ่	๑ ลูก
๒. รำมะนาเล็ก	๑ ลูก
๓. ฆ้อง	๑ ใบ
๔. ฉิ่ง	๑ คู่
๕. โม่ง	๑ วง
๖. ลูกแซด	๑ คู่

๑.รำมะนาใหญ่(บานอร์อีบู) ๒. รำมะนาเล็ก(บานอร์อาเนาะ) ๓. ฆ้อง (โฆ่ง)

๔. โม่ง (ม่อง) ๕. ฉิ่ง (อาเนาะอาแย) ๖. ลูกแซด (เวาะลอมา)

เวทีแสดง

การตั้งวงคล้ายกับการตั้งวงลำตัดหรือเพลงฉ่อยของภาคกลาง คณะหนึ่งมีลูกคู่ประมาณ ๑๐ กว่าคน ผู้ร้องเพลงและขับร้องประจำคณะมีอย่างน้อย ๒-๓ คน และอาจมีนักร้องภายนอกวงมาสมทบร่วมสนุกอีกก็ได้ กล่าวคือคนใดนึกสนุกอยากร่วมวงก็จะได้รับอนุญาตจากคณะลิเกคล้าย ๆ กับการเล่นเพลงบอกภาคใต้ เวทีแสดงยกสูงไม่เกิน ๑ เมตร โล่ง ๆ ไม่มีม่านหรือฉาก ลูกคู่ขึ้นไปนั่งล้อมวงร้องรับและตบมือ โยกตัวเข้ากับจังหวะดนตรี ส่วนผู้ร้องหรือผู้โต้กลอนจะลุกขึ้นยืนข้าง ๆ วงลูกคู่ ถ้ากรณีมีการประชันกันแต่ละคณะจะขึ้นนั่งบนเวทีด้วยกัน แต่แยกวงล้อมกันการแสดงก็ผลัดกันร้องที่ละรอบ ทั้งรุกทั้งรับเป็นที่ครึกครื้นสบอารมณ์ผู้ชม

การแต่งกาย

การแต่งกายของผู้เล่นดิเกฮูลู สมัยก่อนมักแต่งชุดอย่างชาวบ้านทั่วไปคือ โพกหัว สวมเสื้อคอกลมนุ่งโสร่ง บางครั้งเหน็บขวานไว้ข่มขวัญคู่ต่อสู้ ต่อมามีการแต่งกายแบบเล่นสิละ (ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาวใต้) คือนอกจากจะนุ่งกางเกงขายาวธรรมดาเหมือนแต่เดิม ก็นุ่งผ้าโสร่งซอเกตลายสวยสดทับข้างนอกสั้นเหนือเข่าเข้าไปอีกชั้นหนึ่ง พร้อมกับมีผ้าลือปักคาดสะเอว นอกนั้นก็สวมเสื้อคอกลมมีผ้าโพกศีรษะเหมือนเดิม ปัจจุบันนิยมแต่งกายแบบสมัยนิยม หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการออกแบบของแต่ละคณะให้มีสีสันสดใสสะดุดตา

วิธีการ

การแสดงจะเริ่มต้นการแสดงด้วยดนตรีโหมโรงเป็นการเรียกผู้ชมและเร้าอารมณ์คนดู สมัยก่อนมีการไหว้ครูในกรณีที่มีการประชันกันระหว่างหมู่บ้าน (หรืออาจมีหมอผีของแต่ละฝ่ายปัดรังควานไล่ผีคู่ต่อสู้ก็มี) ปัจจุบันสู้กันด้วยศิลปะหรือคารมอย่างเดียว เมื่อลูกคู่โหมโรงเสร็จ ต่อจากนั้นนักร้องต้นเสียงจะออกมาวาดลวดลายด้วยเพลงในจังหวะต่าง ๆ ทีละคน เริ่มต้นเนื้อร้องกล่าวถึงความประสงค์ในการเล่น แล้วจึงเข้าสู่เรื่องราวแสดง ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องราวจากเหตุการณ์บ้านเมือง ปัญหาท้องถิ่น ความรักของหนุ่มสาว หรือเรื่องตลกโปกฮา กรณีที่มีการประชัน

หรือบางครั้งก็เป็นเรื่องราวกระทบกระแทกเสียดสีกัน หรือหยิบยกปัญหาต่าง ๆ มากล่าวเพื่อให้ผู้ชมชื่นชอบในการใช้คารมและปฏิภาณของผู้แสดง นับว่าเป็นการให้ความบันเทิง พร้อมทั้งให้ความรู้ สั่งสอนชาวบ้านผู้ชมไปในตัว

เอกลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการแสดงลิเกฮูลูก็คือ การขับร้องพร้อมแสดงท่วงท่าประกอบและการตบมือ เช่น "ท่าร่ายรำจะบ่งบอกถึงธรรมชาติ และการห่วงหาอาทรต่อกัน การทำมือเป็นลูกคลื่น ท่ากวักมือเพื่อชักชวนพี่น้องที่ไปอยู่ในมาเลเซียให้กลับมายังบ้านเกิด ท่าปลาแหวกว่าย ท่าชักอวน การใช้มือแสดงท่าทางโดยการโบกมือกวักมือ หมายถึงเรียกให้กลับบ้านให้มาดูแลทะเลบ้านเรา คือจะประกอบ กับการตบมือเป็นจังหวะให้เกิดความสนุกสนาน"

เนื้อเพลง

เนื้อหาที่เอามาร้องโต้กันจะเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนประมงชายฝั่ง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประมงพื้นบ้านและวิถีชีวิตแต่ละวัน ปัจจุบันได้มีการปรับรูปแบบการแสดง ดิเกฮูลูโดยการนำเพลงลูกทุ่งเข้ามาผสมผสานในการร้อง มิได้มีไว้เพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการรณรงค์ โดยเนื้อหาในเพลงจะเกี่ยวข้องกับศาสนา สถานการณ์ปัจจุบัน และสอดแทรกข่าวสารจากรัฐบาล เช่น เรื่องคุณธรรมจริยธรรม ความสะอาด โรคเอดส์ ความรักชาติ ความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียง การเลือกตั้ง และภัยร้ายของยาเสพติด เข้าไปในเนื้อหาที่ใช้แสดง

โอกาสในการเล่น

การแสดงดิเกฮูลู แต่เดิมนิยมแสดงในงานพิธีต่าง ๆ เช่น มาแกปูโล๊ะ (งานแต่งงาน) พิธีเข้าสุหนัต งานเมาลิด งานฮารีรายอ งานบุญ และแสดงเพื่อแก้บน ปัจจุบันยังแสดงในงานเทศกาลต่าง ๆ ร่วมกับมหรสพอื่น ๆ เช่น ในงานพิธีถวายพระพรวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น หรือเป็นการแสดงเพื่อมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนในระบบการศึกษา/นอกระบบการศึกษา
- รับจ้างแสดงตามงานต่าง ๆ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลตรัง

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแสดงซีละ

ซีละ หรือเรียกว่า "ดีกา" หรือบือดีกา เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยได้รับอิทธิพลด้านศิลปะการแสดงที่มีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นครั้งแรกที่เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย หรือจากมะละกา และแพร่กระจายมายังประเทศมาเลเซีย และมาทางตอนใต้ของประเทศไทย

ซีละ เป็นศิลปะการป้องกันตัวที่สืบทอดกันมาเนิ่นนานของชาวไทยเชื้อสายมุสลิม ลักษณะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าคล้ายกังฟู หรือมวยไทย การแสดงซีละเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู โดยจะไหว้ทีละคน ผู้เล่นจะท่องบ่นคาถามีใจความว่า "ขออโหสิกรรมแก่คู่ชิงชัย ขอให้เป็นที่รักแก่เพื่อนบ้าน ขอให้ผู้ชมนิยมศรัทธา" ผู้แสดงจะแสดงเป็นคู่ๆ เน้นการแต่งกายที่สวยงาม โดยสวมเสื้อแขนสั้น นุ่งโสร่ง สีสดทับกางเกงขายาว คาดเอวด้วยผ้าหรือเข็มขัดคาดทับโสร่งให้กระชับ เหน็บกริชที่เอวและมีผ้าโพกศีรษะ

การเล่นซีละมีความเชื่อและวัฒนธรรมอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่น้อยทีเดียว นับตั้งแต่การเริ่มฝึกหัดศิษย์ใหม่จะต้องไหว้ครูมอบตัวยอมรับว่าเป็นศิษย์ของครูเสียก่อนที่จะมีการเรียนการสอน แต่การไหว้ครูของซีละไม่จำเป็นที่จะต้องทำพิธีในวันพฤหัสบดี เพราะไม่ได้นับถือเทพเจ้าพฤหัสบดีว่าเป็นครูของเทพทั้งหลายเหมือนคติที่ชาวไทยนับถือกัน และไม่ได้กระทำอาการกราบเพราะผิดหลักการทางศาสนาที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ตลอดทั้งไม่ต้องทำกันทุก ๆ ปี ศิษย์คนหนึ่งจะประกอบพิธีไหว้ครูเพียงครั้งเดียว เมื่อเข้ามาเป็นศิษย์ใหม่ของสำนักเท่านั้น

นายอายิ มีดิง เล่าให้ฟังว่า สมัยนั้นบิดาเป็นที่รู้จักในการเล่นซีละ การพากย์หนังตะลุง การเป่าปี่ และตนเอง ได้รับความรู้ด้านการแสดงซีละสืบทอดมาจากบิดา ซึ่งถ่ายทอดต่อๆ กันมา และสนใจการแสดงซีละมาตั้งแต่อายุ ๒๒ ปี และได้ฝึกฝนการแสดงมาเรื่อยๆ นอกจากนี้ตนเองยังมีความสามารถในการพากย์หนังตะลุง การเชิดหนังตะลุง เป่าปี่ และเป็นที่รู้จักกันในนามอายี ใจสิงห์

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายอายิ นามสกุล มีดิง
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๒๒๓-๗๑-๔
วัน เดือน ปีเกิด ๗ กันยายน พ.ศ.๒๔๗๔ อายุ ๗๕ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) มายอ

ที่อยู่ปัจจุบัน

๓๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลตรัง อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๔-๘๕๗๖๗๔๕
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา ประถมศึกษาชั้นปีที่ ๓

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. เป็นวิทยากรและเป็นครูฝึกสอนให้กับโรงเรียนบ้านตรัง
๒. เป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษาอื่นๆ
๓. ปัจจุบัน ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจในชุมชน

องค์ประกอบในการแสดง

๑. ผู้แสดง ซีละคณะหนึ่ง ๆ มีอย่างน้อย ๕ คน ผู้เล่นดนตรี ๓ คน ผู้เล่นซีละ ๒ คน การเล่นซีละจะเป็นการแสดงศิลปะการต่อสู้เป็นคู่ ต่อสู้ตัวต่อตัว ผู้เล่นจึงมี ๒ คนเป็นอย่างน้อย

๒. เครื่องดนตรีซีละเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีดนตรีประกอบเช่นเดียวกับ มวยไทยมี ๓ ชนิด คือ ฆือแน(กลองแขก) จำนวน ๑ - ๒ ใบ ฆง(ฆ้อง) จำนวน ๑ ใบ ซูนา(ปี่) จำนวน ๑ เลา

ฆือแน (กลองแขก)

ซูนา (ปี่)

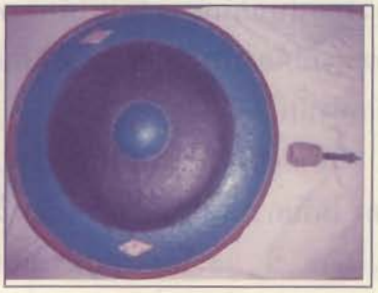
ฆง (ฆ้อง)

๓. เวทีการแสดง ปกติแสดงกันบนพื้นดิน สนามหญ้า หรือลานบ้าน ถ้ามีการรับเชิญไปแสดงบนเวทีก็แสดงได้ แต่ไม่ค่อยนิยมกัน

การแต่งกาย

ผู้แสดงนิยมแต่งกายรัดกุม นุ่งกางเกงขายาวสวมเสื้อยืดคอกลมพันทับด้วยผ้าลวดลายสวยงามจากเอว ถึงเหนือเข่าและใช้ผ้าคาดสะเอว ไม่สวมรองเท้า ถ้าเป็นซีละมือเปล่าก็จะไม่พันมือ ถ้าเป็นซีละกริช จะเหน็บกริชด้วย

กระบวนการชั้นเชิงในการเล่นซีละ

๑. ซังคะ ท่าป้องกัน
๒. จังคะดาน ท่ายืนตรงพร้อมต่อสู้
๓. ลังคาทีฆา ท่ายกมือขึ้นป้องกัน
๔. ลังคะเล็มปัด ท่าก้าวไปตั้งหลักเบื้องหน้าปรปักษ์โดยก้าวเท้าทั้งสองข้างอย่างรวดเร็ว

กติกาในการต่อสู้มีข้อห้ามดังนี้

ห้ามใช้นิ้วแทงตา ห้ามบีบคอ ห้ามชกต่อยและใช้เข่าแบบมวยไทย ห้ามเตะหรือตัดล่าง ห้ามใช้ศอกทั้งศอกสั้นและศอกยาว

สำหรับเกณฑ์การตัดสิน

ถ้าฝ่ายใดสามารถทำให้คู่ต่อสู้ล้มลงได้เพียงฝ่ายเดียวโดยที่ตนไม่ล้มเลยถือว่าฝ่ายนั้นชนะขาด แต่ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่ล้มหรือล้มพอ ๆ กัน ผู้ชมก็จะเป็นผู้ตัดสินโดยใช้เสียงปรบมือ

สีละใช้แสดงในงานเทศกาลสำคัญ งานแก้บน งานเข้าสุหนัตหรืองานเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ

วิธีการแสดง

เมื่อดนตรีประโคมนักซีละก็จะก้าวออกมาสู่เวทีทั้งคู่ แล้วผลัดกันไหว้ครูทีละคน และทำความเคารพผู้ชมโดยการโค้งคำนับ นั่งหรือยืนไหว้ หลังจากนั้นคู่ต่อสู้จะออกมาสลามัตต่อกัน (การทำความเคารพ แบบพื้นเมือง) คือยื่นมือทั้งสองออกไปขอสัมผัสกัน แล้วเอาฝ่ามือทั้งสองข้างของตนมาแตะที่หน้าผาก กับหน้าอก

นักซีละทั้งคู่ก็เริ่มแสดงลวดลายท่าร่ายรำ ดูชั้นดูเชิงกันโชว์พลังข่มข่มขวัญคู่ต่อสู้ บางครั้งจะกระทืบเท้าตบมือฉาดๆ หรือใช้ฝ่ามือตบต้นขาของตนให้เกิดเสียงดังเพื่อข่มคู่ต่อสู้เสียงดนตรีประโคมเร่งเร้าให้นักซีละคึกคะนองนักซีละก็จะขยับเข้าใกล้กันและหาจังหวะเข้าห้ำหั่นซึ่งกันและกันเพื่อให้คู่ต่อสู้เพลี่ยงพล้ำ พ่ายแพ้

เช่น หาจังหวะใช้มือหรือเท้าฟาดลำตัวหรือกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งของคู่ต่อสู้ถ้าคู่ต่อสู้เตะ อีกฝ่ายหนึ่งก็มักแก้โดยการใช้มือผลักหรือปัดขาคู่ต่อสู้แล้วชกสวนตรงหน้าหรือลำตัวอย่างฉับไวหรือหาจังหวะที่จะใช้น้ำหนักตัวทุ่มทับลงบนบ่า

คู่ต่อสู้ก็พยายามต่อสู้แล้วขัดขาให้คู่ต่อสู้ล้มเมื่อฝ่ายหนึ่งเข้าต่อสู้แบบนี้คู่ต่อสู้ที่ฉลาดจะแก้ไขโดยพยายามสปริงตัวออกห่าง หรือถ้าล้มไปแล้วก็จะพยายามที่จะจับจุดอ่อนของคู่ต่อสู้เพื่อทำลายพลังมือจึงไขว่คว้าป้องปัดเป็นพัลวันขณะนั้นดนตรีจะเร่งรุดโหมประโคมในจังหวะกระชั้นเป็นการเร่งความระทึกใจแก่ผู้ชม และเพิ่มความคึกคะนองให้แก่นักซีละ

เมื่อนักซีละแสดงไปจนหมดลีลา ซึ่งใช้เวลาประมาณคู่ละ ๑๕ - ๒๐ นาทีหรือเมื่อมีการแพ้ชนะกันแล้วทั้งคู่จะถอยห่างออกจากกันแล้วทำความเคารพผู้ชม ทำความเคารพต่อกันเป็นการจบสิ้นสำหรับการแสดงซีละคู่นั้น ถ้ามีการแสดงคู่อื่นอีกก็ก้าวออกไปสู่เวทีแล้วเริ่มต้นตลอดจนจบลงด้วยลักษณะเดียวกัน

การเล่นซีละไม่มีการพักเป็นยก ไม่มีการให้น้ำ ไม่มีพี่เลี้ยงไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนและไม่มีกรรมการทั้งนี้เพราะนักซีละแต่ละคนจะมีระเบียบวินัยในตนเองมีความซื่อสัตย์เคารพกติกา ไม่เอารัดเอาเปรียบคู่ต่อสู้โดยใช้เล่ห์เหลี่ยมนอกลู่นอกทางศิลปะของซีละ

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนในระบบการศึกษา/นอกระบบการศึกษา
- รับจ้างแสดงตามงานต่าง ๆ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลถนน

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทำขนมหม้อแกงไข่

ขนมหม้อแกง หรือขนมกุมภมาศ คือขนมที่ใช้ไข่ แป้ง และกะทิเป็นส่วนประกอบสำคัญ นำมาผสมกันในถาดตามสัดส่วน แล้วจึงนำไปอบจนหน้าขนมหม้อแกงเป็นสีน้ำตาลทอง น่ารับประทาน ปัจจุบันมีการทำเผือก เม็ดบัว ถั่ว และหอมเจียว มาผสม และแต่งหน้าขนมหม้อแกง ทำให้ขนมหม้อแกงมีรสชาติที่กลมกล่อมมากขึ้น

ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นับว่าเป็นยุครุ่งเรืองที่สุดของราชอาณาจักรอยุธยา เพราะเป็นยุคที่ไม่มีศึกสงคราม อีกทั้งยังมีคณะทูตและบาทหลวงจากประเทศต่างๆ เข้ามาเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรอยุธยาเป็นจำนวนมาก ในเวลานี้เองมีขุนนางผู้หนึ่งชื่อ คอนสแตนติน ฟอลคอน ผู้ซึ่งเป็นคนฉลาด หลักแหลม และมีไหวพริบในด้านการค้ามากกว่าพ่อค้าคนใดๆ ทั้งหมด จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ดำรงตำแหน่งพยุหเสนา และเป็นตัวกลางทางด้านการค้าของอาณาจักรอยุธยาและประเทศฝรั่งเศส ต่อมาได้แต่งงานกับนางมารี กีมาร์ หรือท้าวทองกีบม้า หลังจากที่พระเพทราชาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีอาการพระประชวรหนัก พระเพทราชาจึงได้สั่งประหารชีวิตพระยาวิชาเยนทร์ในวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๒๓๑ ทำให้ท้าวทองกีบม้าถูกนำตัวไปจำคุกเป็นระยะเวลาเกือบ ๒ ปี จึงถูกปล่อยตัว แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องทำขนมหวานมาส่งในวังตามอัตราที่กำหนดไว้ ด้วยเหตุที่ว่าท้าวทองกีบม้ามีชื่อเสียงในด้านการทำอาหารคาวหวาน เหตุการณ์ในครั้งนี้นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนโฉมหน้าของขนมไทยครั้งสำคัญ เพราะท้าวทองกีบม้าได้เริ่มทำขนมที่ใช้ไข่มาเป็นส่วนประกอบหลัก อาทิ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขนมผิง ขนมโปร่ง ขนมทองม้วน ขนมพล ขนมสัมปันนี ขนมทองม้วน และขนมหม้อแกง ด้วยรสชาติของไข่และน้ำตาลซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักของขนมหม้อแกง ทำให้ขนมหม้อแกงได้รับความนิยมชมชอบจากชนชั้นสูงในวัง และได้รับการขนานนามว่า ขนมกุมภมาส ต่อมาเมื่อลูกมือในบ้านของท้าวทองกีบม้าได้แต่งงาน ก็ได้นำสูตรและวิธีการทำขนมหม้อแกงออกมาถ่ายทอด ทำให้ชาวบ้าน คนธรรมดา ได้มีโอกาสรู้จักกับขนมหม้อแกง

ขนมหม้อแกงสมัยก่อนจะทำกินกันเฉพาะในงานสำคัญ เช่นงานบวช หรืองานแต่งงาน ซึ่งขนมหม้อแกงนั้นจะถูกอบในเตาถ่านที่ใช้แผ่นสังกะสีมาคลุมบนถาดขนมแล้วใช้ถ่านหรือกาบมะพร้าวจุดไฟ แล้วเกลี่ยให้ทั่วสังกะสี ขนมหม้อแกงจะได้รับความร้อนทั้งด้านบน และด้านล่าง ทำให้หน้าของขนมหม้อแกงมีลักษณะเป็นสีน้ำตาลทอง

นางหวันยะ อับดุลบุตร เล่าให้ฟังว่า ได้รับความรู้การทำขนมหม้อแกงมาจากคุณยาย สมัยก่อนขนมหม้อแกงจะทำในหม้อแทนการใช้ถาด และที่ได้ชื่อว่าขนมหม้อแกงน่าจะมาจากใช้เครื่องปรุงที่ใช้ในการทำแกงมาเป็นส่วนผสมในการทำขนม เช่น หอมแดง น้ำมัน กะทิ และไข่ และเติมน้ำตาลทรายจนกลายเป็นขนมหวาน คุณยายได้เล่าว่าขนมหม้อแกงนี้ดั้งเดิมมาจากคุณปู่ ย่า ตา ยาย ได้ทำกินกันในช่วงเดือนบวช (ถือศีลอด) จนกระทั่งถึงวันฮารีรายอ คุณยายซึ่งมีอาชีพทำขนมหวานขาย ทั้งขนมหวานไทย และขนมหวานชาววัง ในขณะนั้นตนเองมีอายุประมาณ

๗ ปี ได้ช่วยคุณยายส่งขนมหวานให้ตามร้านต่างๆ ในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ครั้งนั้นได้มีการอพยพของคนเมืองเพชร (เพชรบุรี) มาขออาศัยอยู่ในหมู่บ้าน และได้มีการฝึกทำขนมกับคุณยาย ซึ่งก็คือขนมหม้อแกงนั้น และได้กลับไปฝึกทำกินที่บ้าน ครั้งเมื่อได้อพยพกลับเพชรบุรีก็ได้นำวิธีการทำขนมหม้อแกงกลับไปด้วย ขนมหม้อแกงได้กลายเป็นขนมของเมืองเพชรบุรี

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นางหวันยัะ นามสกุล อับดุลบุตร
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๘๐๐๑-๐๑๐๓๕-๘๓-๐
วัน เดือน ปีเกิด ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๐๗ อายุ ๔๖ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) นครศรีธรรมราช

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๕/๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลถนน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑-๒๗๗๒๓๒๘
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ จากศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียน

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานและประชาชนในชุมชนที่สนใจ

ส่วนผสม/วัสดุอุปกรณ์

ส่วนผสม

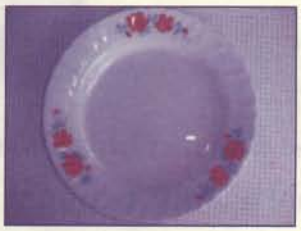

๑. ไข่ไก่ ๕ ฟอง ๒. ไข่เป็ด ๒๐ ฟอง ๓. หัวกะทิ ๑ กิโล ๔. น้ำมันพืช 1/2 ถ้วยตวง

๕. หอมแดง ? ถ้วย ๖. แป้งข้าวเจ้า ๗. น้ำตาลทราย ๘ ขีด

วัสดุอุปกรณ์

๑.หม้อสแตนเลส

๒. ถาดสี่เหลี่ยม

๓.ตะหลิวตีไข่

๔. ถ่านไม้

๕. เตาถ่าน

๖. แผ่นสังกะสี

กระบวนการ/วิธีทำ

๑. นำหอมแดงมาปลอกเปลือก ล้างฝุ่นผงออก สะเด็ดน้ำแล้วซอยบางๆ

๒. ตั้งกระทะที่ไฟปานกลาง ใส่น้ำมันลงไป รอจนน้ำมันร้อนจึงใส่หอมแดงซอยลงไปเจียวจนเหลืองกรอบตักขึ้นพักไว้บนกระดาษซับน้ำมัน

๓. ตอกไข่ไก่ และไข่เป็ดใส่ชามผสม ตีไข่ขาวให้ขึ้น ผสมน้ำตาลทรายให้ละลาย ใส่หัวกะทิลงไปคนส่วนผสมทั้งหมดให้เข้ากันดี

๔. นำถาดมาตั้งที่ไฟปานกลาง ใส่น้ำมันที่เจียวหอมไว้ลงไปประมาณ 1/2 ถ้วยตวง นำส่วนผสมที่ได้เทลงไปกวนเรื่อยๆ จนส่วนผสมเริ่มข้น นำสังกะสีมาวางไว้ด้านบน แล้วนำถ่านไฟมาตั้งข้างบนแล้วเกลี่ยให้ทั่ว

๕. แต่งหน้าขนมให้เรียบ แล้วนำหอมแดงเจียวน้ำมันโรยหน้าขนมให้ทั่วพอประมาณแล้วนำมาปิ้งให้สุกอีกครั้งจะทำให้ขนมเหลืองและหอม จากนั้นเอาออกมาผึ่งให้เย็นแล้วโรยด้วยหอมเจียว

เคล็ดลับในการทำขนมหม้อแกงให้อร่อย

๑. ใส่หัวกะทิค่อนข้างข้นจะทำให้ขนมหม้อแกง หอมและมัน

๒. ตอนนำขนมซึ่งอยู่ในถาดมาปิ้ง ต้องปิ้งทั้งด้านบนและด้านล่างของถาด โดยด้านล่างใช้เตาปิ้งตามปกติ ส่วนด้านบนใช้กะละมังหรือภาชนะที่เป็นโลหะใส่กาบมะพร้าวแล้วจุดไฟวางบนถาดขนมพร้อมกันไปจะทำให้ขนมอร่อยมากขึ้น

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ทำเป็นอาชีพหลัก/เสริมเพิ่มรายได้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลปะโด

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทำกรงนก (กรงนกหัวจุก)

สืบเนื่องมาจากความนิยมเลี้ยงนก ๒ ชนิด คือนกเขาชวา และนกกรงหัวจุก นกปรอดหัวโขนไว้ฟังเสียงขันและนำมาประชันเสียงกันในสนามแข่งมีผลทำให้เกิดความต้องการที่จะได้กรงนกดีรูปทรงสวยงามมาให้ นกตัวเก่งได้อาศัยเป็นความภูมิใจเป็นหน้าตาของนกและยังเป็นเสมือนหนึ่งเฟอร์นิเจอร์ประดับบ้านอีกด้วยโดยช่างจะเน้นการสลักลายบนไม้โครงทุกชิ้น ซึ่งเป็นส่วนที่จะแสดงความงามความประณีตของฝีมือช่าง และบ่งบอกถึงราคาของกรง

นายมะอีลา สะแลแม็ง เล่าให้ฟังว่าตนได้รับความเชี่ยวชาญในการทำกรงนกนี้มาตั้งแต่ อายุ ๑๕ ปี จากการเป็นคนช่างสังเกต ช่างฝึกฝน และชอบศึกษาหาความรู้เรื่องการทำกรงนกจนสามารถทำกรงนกเองได้

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายมะอีลา นามสกุล สะแลแม็ง
เชื้อชาติไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๐๒๓-๓๐-๐
วัน เดือน ปีเกิด ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๘ อายุ ๓๕ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) ๑๒๕ หมู่ที่ ๔ ตำบลปะโด อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๒๕ หมู่ที่ ๔ ตำบลปะโด อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
โทรศัพท์มือถือ -
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา -

ประวัติการรับรางวัล

- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ ในงานแข่งขันนกกรงหัวจุกอาเซียน จังหวัดยะลา

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุ / อุปกรณ์

๑. สว่านเจาะไม้
๒. เลื่อยฉลุไม้

๓. มีดแกะสลัก
๔. เศษแก้ว
๕. กระดาษลายดอก
๖. ไม้ทำกรงนก
๗. กาวลาเท็กซ์
๘. ไม้ไผ่
๙. เลื่อย
๑๐. เลื่อยลันดา
๑๑. ตะไบ
๑๒. มีดเหลา

กระบวนการ/วิธีการ

กรงนกหัวจุก นิยมทรงสี่เหลี่ยม สูงประมาณ ๓๐ นิ้ว ด้านล่างกว้างประมาณ ๑๔ นิ้ว มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ส่วนเช่นกัน ได้แก่ โครงนก ซี่กรง และหัวกรง ในด้านซี่กรงและหัวกรงนิยม ใช้วัสดุแบบเดียวกันกรงนกเขาชวา แต่โครงกรงจะมีการเน้นพิเศษไปกว่า กล่าวคือ โครงกรงงานกรงนกหัวจุก เน้นที่พยายามใช้ไม้เนื้อแข็งนำมาเลื่อยซอยเป็นชิ้นส่วนต่างๆ ถึง ๑๘ ชิ้น ได้แก่

๑. ไม้เสา สูงประมาณ ๓๒ นิ้ว จำนวน ๔ อัน (หลังการเลื่อยซอยนำมากลึงกลมเรียบ)
๒. ไม้คานบน ยาวประมาณ ๑๒ นิ้ว จำนวน ๕ อัน
๓. ไม้คานล่าง ยาวประมาณ ๑๔ นิ้ว จำนวน ๕ อัน
๔. ไม้คั่นกรง ยาวประมาณ ๑๒.๕ นิ้ว จำนวน ๔ อัน

ไม้อันดับที่ ๒,๓,๔ จะต้องวัดขนาดเจาะรูด้วยสว่านตาเหล็กเจาะทะลุบนสันให้รับกันเพื่อไว้เสียบร้อยซี่กรงมีการถือเคล็ดเกี่ยวกับจำนวนรูที่เจาะให้เจาะเป็นจำนวนคี่เชื่อกันว่าจะทำให้ ๑๓,๑๕,๑๗,๑๙ หรือ ๒๑ รูตามความเล็กใหญ่ของกรง หากเจาะเป็นคู่เชื่อกันว่าจะทำให้นกเจ็บป่วย ขันไม่ดี หลังจากนั้นช่างจะเน้นการสักลายบนไม้โครงทุกชิ้นซึ่งเป็นส่วนที่จะแสดงความงาม ความประณีตของฝีมือช่างและบ่งบอกถึงราคาของกรงอยู่ในตัวของกรงนก

๑. เลือกไม้สำหรับทำกรงนก ส่วนใหญ่นิยมใช้ไม้ประเภทเนื้อแข็ง เช่น ไม้หลาโอน ไม้หลุมพอ ไม้รักเขา ไม้พยุง ไม้เสาตำ หรือไม้อื่นๆ ที่คิดว่าหลังจากการทำกรงแล้วจะเก็บรักษาและมีอายุการใช้งานได้ทนทาน แต่ถ้าหัดทำกรงใหม่ๆ ให้หาไม้ประเภทเนื้ออ่อน เช่นไม้มะม่วง ไม้ต้นขี้เหล็ก แกนต้นมะขาม เนื่องจากไม้ประเภทนี้เป็นไม้เนื้ออ่อนฉลุลายง่าย

๒. นำไม้ที่ได้มากบไส เพื่อให้ไม้มีพื้นผิวเรียบเสมอกัน

๓. จากนั้นนำกระดาษลวดลายนั้นไปตัดและทากาวเพื่อทำการติดลายบนไม้ที่ต้องการทำกรง เสร็จแล้วปล่อยทิ้งไว้จนกาวแห้งดี เมื่อกาวแห้งดีแล้วให้เจาะรูในด้วยดอกสว่านดอกเล็กๆ ตามลายที่ต้องการฉลุ แล้วเริ่มฉลุตามลวดลาย จากนั้นนำมีดแกะสลักมาแกะสลักตามแบบที่วาดไว้ หลังจากฉลุและได้ชิ้นงานออกมาแล้วนำมาทาบกับแม่แบบเพื่อทำเครื่องหมายเจาะรู

๔. ต่อไปมาถึงขั้นตอนการทำซี่กรง นำไม้ไผ่หรือไม้มาเหลาเป็นซี่ๆ สำหรับใช้ทำซี่กรงนก

๕. หลังจากที่ได้ลายฉลุและซี่กรงเรียบร้อยแล้ว ต่อไปก็มาทำเสา อาจมีการแกะสลักลวดลายเสากรงนกเพื่อความสวยงาม

๖. เมื่อได้เสาแล้วการประกอบโครงเป็นจุดสำคัญ ให้ใช้ไม้เสาวางประกอบลงไปที่ละด้านติดกาวร้อนแค่ให้อยู่ก่อน อย่าติดจนแน่น ประกอบกันให้ครบทั้งสี่ด้าน เสร็จแล้วลองตั้งและขยับหรือดัดเพื่อทำให้ตรงและให้ได้ฉากมากที่สุดก่อนจะหยอดกาวยึดให้แน่น

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ทำเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้ครอบครัว
- จดขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ ของหมู่บ้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลปานัน

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การปักดอกผ้าคลุมผมด้วยมือ

การปัก เป็นงานศิลปะแขนงหนึ่งของกุลสตรี เพราะเป็นการเสริมแต่งเครื่องแต่งกาย เช่น การปักเสื้อ กระโปรง ปลอกหมอนอิง หมอนหนุน ผ้าคลุมเตียง ผ้าม่านหน้าต่าง และเครื่องใช้อื่น ๆ ตามความต้องการ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นคุณค่าของงานและความสวยงามยิ่งขึ้น

การปักในสมัยก่อนนั้นนิยมปักด้วยมือแต่เพียงอย่างเดียว เพราะถือว่าเป็นงานฝีมือที่ต้องการความละเอียดเป็นพิเศษ สตรีที่ว่างจากการทำไร่นา ก็จะพากันมารับจ้างปักผ้าบ้าง ถักบ้าง แต่คนเหล่านี้จะไม่ค่อยมีความรู้ว่าลายปักชนิดใดเหมาะที่จะปักอะไร หรือ จะวางลายปักอย่างไรจึงจะให้ดูงาม หรือใช้สีอะไรปักจึงจะทำให้น่าดู การปักสมัยก่อนนิยมปักแต่สีขาว ผ้าที่นำมาปักก็เป็นสีขาว เพราะนิยมว่าสุภาพ ต่อมาความนิยมเหล่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไปเป็น ใช้ด้ายและไหมสีต่างๆ ปักบนผ้าสีขาว ชมพู ครีม หรือสีที่มีพื้นสีอ่อน ๆ ส่วนผ้าที่มีสีพื้นหนัก ๆ หรือสีเข้ม การใช้สีของด้ายปักจะต้องคิดให้ดี จะใช้สีอะไรจึงจะงาม ส่วนผ้าที่พื้นสีอ่อน ๆ นั้นหาสีของด้ายปักได้ง่ายกว่าผ้าพื้นสีเข้ม ๆ

ปัจจุบันงานปักด้วยเครื่องจักร ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เนื่องจากราคาถูก และใช้เวลาน้อยกว่างานปักด้วยมือมาก แต่อย่างไรก็ตาม งานปักด้วยมือก็ยังได้รับยกย่องว่า เป็นงานประณีตศิลป์ที่มีคุณค่า เหนือกว่างานปักด้วยเครื่องจักรมากนัก

นางสาวเจ๊ะรุสมี โซ๊ะรี เล่าให้ฟังว่า ได้ความรู้การปักผ้าคลุมผมมาจากพี่สาว ซึ่งทำธุรกิจส่งออกเกี่ยวกับผ้าคลุมผมสตรีชาวมุสลิม ประกอบกับการได้คลุกคลีอยู่กับอาชีพของพี่สาวอยู่เป็นประจำทำให้เกิดความสนใจในการปักผ้าและด้วยความที่เป็นคนช่างสังเกต และชื่นชอบงานฝีมือเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จนฝึกการปักผ้าจนมีความชำนาญ ส่วนใหญ่จะปักผ้าคลุมผมไว้ใช้เอง

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ น.ส.เจ๊ะรุสมี นามสกุล โซ๊ะรี
เชื่อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน๓-๙๖๐๒-๐๐๓๒๖-๑๕-๑
วัน เดือน ปีเกิด ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๔ อายุ ๒๙ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) ๖๒ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางนาค อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๑/๑ หมู่ที่ ๒ ตำบลปานัน อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖-๒๘๕๕๓๘

วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา

- ปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการ

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. เป็นวิทยากรให้กับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอมายอ

๒. ถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน กลุ่มสตรี และประชาชนที่สนใจในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุ / อุปกรณ์

๑. กรรไกร
๒. ด้ายมุคมัน
๓. สดึง
๔. เข็ม เบอร์๑
๕. ด้ายเย็บผ้า (วีนัส)
๖. ด้ายจริงใจ
๗. ผ้าบาวา
๘. ดินสอเขียนแบบ
๙. กระดาษวาดแบบ
๑๐. ตัวหนีบผ้า

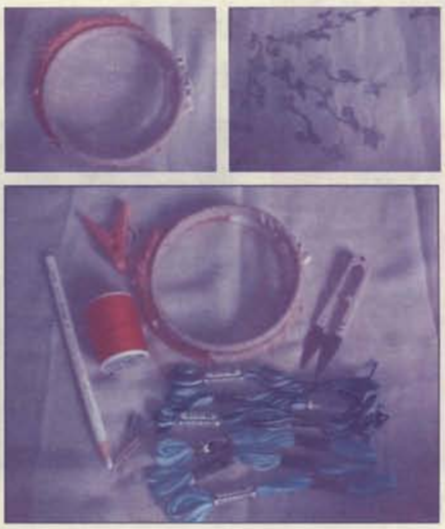

กระบวนการ/วิธีการ

๑. เริ่มเก็บชายผ้าเพื่อให้ผ้าคลุมผมมีขนาดเท่ากัน แล้วทำการดึงด้ายชายผ้าออกข้างละ ๓ เส้น พับ มุมขอบข้างละ ๒ นิ้ว จากนั้นเนาชายผ้าแบบธรรมดา เพื่อทำขอบชายผ้าคลุมผมโดยการเดินถอยหลังไปเรื่อย ๆจนกระทั่งเสร็จ

๒. วาดแบบลงบนผ้าที่เตรียมไว้ ๓. นำผ้าคลุมที่วางแบบลงแล้วมาใส่สะดึง ๔. เริ่มเดินเส้นตามแบบที่วางไว้

การปักดอกผ้าคลุมผมมี ๒ แบบ ได้แก่ การปักแบบพันด้าย และการปักแบบเดินเส้น

การปักดอกกุหลาบ โดยเริ่มทำการปักจากข้างล่างขึ้นบน แล้วพันตามจำนวนที่กำหนดไว้แล้วกลับมาที่เดิม

ขั้นตอนที่ ๑ พันด้ายในเข็ม ๑๐ ครั้ง ๑ กลีบ
ขั้นตอนที่ ๒ พันด้ายในเข็ม ๑๕ ครั้ง เพื่อทำกลีบ ๒ กลีบ
ขั้นตอนที่ ๓ พันด้ายในเข็ม ๒๐ ครั้ง เพื่อทำกลีบ ๒ กลีบ
ขั้นตอนที่ ๔ พันด้าย ๒๕ ครั้ง เพื่อทำกลีบ ๒ กลีบ
ทำต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเสร็จ

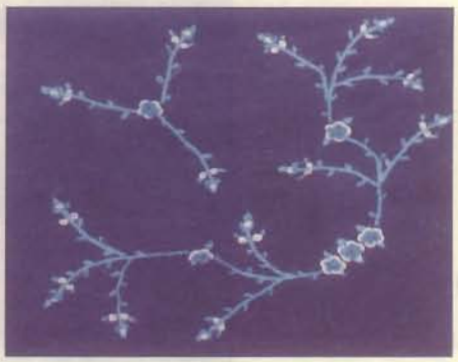

การปักดอกพิกุล มี ๒ แบบ

แบบที่ ๑ การปักดอกพิกุล ๑ ชั้น โดยการพันด้าย ๑๐ ครั้ง เพื่อทำกลีบดอก ๕ กลีบ

แบบที่ ๒ การปักดอกพิกุล ๒ ชั้น โดยการพันด้าย ๑๐ ครั้ง เพื่อทำกลีบดอก ๕ กลีบ เป็นชั้นที่ ๑ จากนั้นพันด้ายอีก ๑๕ ครั้ง เพื่อทำกลีบดอกอีก ๕ กลีบ

วิธีการทำใบ

วิธีการทำใบ มี ๓ แบบ

แบบที่ ๑ เริ่มแรกเดินเส้นประธรรมดา ประมาณ ๔-๕ เส้นประแล้วทำการขึ้นใบซ้ายขวา แล้วพันด้ายที่เข็ม ๑ ครั้ง เพื่อทำกลีบใบ ๒ ใบ

แบบที่ ๒ เริ่มลากจากซ้ายไปขวา ประมาณข้างละ ๑๐ ครั้ง

แบบที่ ๓ เริ่มจากเย็บจากข้างล่างขึ้นบน แล้วพันกลับมาที่เดิม ข้างละ ๔ ครั้ง

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- จดทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ของตำบล
- ปักดอกผ้าคลุมผมเพื่อส่งออกให้ประเทศเพื่อนบ้าน
- ทำเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว
- รับจ้างปักดอกผ้าคลุมส่งขายตามร้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลมายอ

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพับผ้าขันหมาก

ขันหมากเป็นประเพณีสำคัญที่แสดงถึงการให้เกียรติ ที่มีทุกเชื้อสาย และชนชาติ การจัดสิ่งของ ในขบวนขันหมาก จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ โดยขันหมากของชาวมุสลิมภาคใต้จะมีรูปแบบการตกแต่งที่แตกต่างจากภาคอื่นๆ ของไทยที่ได้แบบอย่างจากชาวมาเลเซีย

พิธีแต่งงานของชาวมุสลิม มีการทำพิธีจดทะเบียนสมรสซึ่งเป็นทะเบียนสมรสตามศาสนาที่นอกเหนือจากทะเบียนสมรสตามกฎหมายไทยโดยทั่วไป ซึ่งในพิธีนอกจากจะมีการประดับประดาตกแต่งเหมือนพิธีแต่งงานทั่วไปของศาสนาอื่นๆ แล้วนั้น ยังมีการจัดทำที่นั่งสำหรับคู่บ่าวสาว เรียกว่า บัลลังก์ ซึ่งบัลลังก์นี้เองที่ได้รับแบบอย่างจากชาวมาเลเซียเป็นที่นั่งสำหรับคู่บ่าวสาวที่นอกจากตกแต่งด้วยดอกไม้แล้วยังจัดนำขันหมากวางไว้บริเวณบัลลังก์อีกด้วย ขันหมากจัดเป็นของโชว์สำหรับพิธีมงคลสมรส ที่สร้างความโดดเด่นด้วยลีลาการจัด และศิลปะการตกแต่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น การนำผ้ามาทำดอกไม้ เช่น ดอกชบา ดอกกุหลาบ และผลไม้ต่างๆ การทำผ้าขนหนูเป็นรูปเตียงนอนเป็นรูปกระต่ายอยู่ในตะกร้า เป็นต้น

ประเพณีการแต่งงานของศาสนาอิสลามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือมีการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่บ่าวสาว เช่นผ้าละหมาด ในอดีตไม่พิถีพิถันในการตกแต่งพานขันหมากมากนักแต่ในปัจจุบันนิยมนำสิ่งของในพิธีสมรส มาตกแต่งให้ดูสวยงามและทันสมัยมากขึ้น ซึ่งน้อยคนนักที่จะทำพานขันหมากเป็น และการจัดขันหมากนั้นซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็แตกต่างกันไป เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในภาคใต้

นางสะกีลา เจะมะ เล่าให้ฟังว่าสนใจเรื่องการพับผ้ามาก เพราะมีความรู้สึกว่าเป็นงานของผู้หญิงสามารถทำเป็นอาชีพให้กับตนเองและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งยังเป็นการสร้างเอกลักษณ์และสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณให้คงอยู่ เผยแพร่ให้เยาวชนรุ่นต่อไปได้มีโอกาสสัมผัสความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ได้อย่างดียิ่ง

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นางสะกีลา นามสกุล เจะมะ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๑๔๗-๙๕-๓
วัน เดือน ปีเกิด ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๗ อายุ ๔๖ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) บ้านมายอ

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๔๖/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลมายอ จังหวัดปัตตานี
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙-๘๗๘๘๗๑๐
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. เผยแพร่ผลงานประเภทวัฒนธรรม ณ กรุงเทพมหานคร
๒. ออกงานกลุ่มสหกรณ์ อำเภอละงู
๓. เป็นวิทยากรให้กับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
๔. เผยแพร่ความรู้ให้กับเยาวชนในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

วัสดุ / อุปกรณ์

๑.เข็มกลัด

๒.ยางเส้น

๓.โฟม

๔.กระดาษ

๕.ริบบิ้นผ้า/ ริบ บิ้นแก้ว

๖.กรรไกร

๗.กระดาษลัง

๘.ดินสอ

๙.ปืนกาว

๑๐.มีดคัตเตอร์

๑๑.ผ้าปูละหมาด

๑๒.เทปกาว

กระบวนการ/วิธีการ

การประดิษฐ์เตียงนอน

๑. เตรียมวัสดุอุปกรณ์การนำผ้าปูละหมาดมาทำเป็นเตียงนอน ตัดกระดาษลัง ให้ได้ขนาดตามต้องการ

๒. พับกล่องให้เป็นรูปสีเหลี่ยมผืนผ้าแล้วติดด้วยเทปกาว นำโฟมที่ตัดได้ตามรูปแบบมาติดด้านหน้าด้านที่ทำเป็นหัวเตียง

๓. นำผ้าปูละหมาดวางไว้บนกล่องจัดให้เข้ารูปตามแบบที่กำหนดไว้ โดยเริ่มเก็บรายละเอียดจากด้านข้างก่อน

๔. จากนั้นเริ่มทำการเก็บชายผ้าปูละหมาดด้านข้างที่เหลืออีกด้าน ทำต่อไปจนกระทั่งเสร็จ

การทำเก้าอี้บังลังค์

๑. ตัดกระดาษกล่องให้ได้ขนาด ๕ x ๑๑ x ๓ นิ้ว แล้วพับเป็นกล่องรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แล้วตัดโฟมติดข้างกล่อง แล้วมัดด้วยยางเส้น

๒. นำกระดาษกระดาษ A ๔ ให้ได้ความกว้างตามขนาดของผ้ามาติดกัน สอดเข้าไปในผ้าโดยทบผ้าประมาณ ๕ นิ้ว ลงมาแล้วแล้วเดินเส้นด้วยการเนาแบบธรรมดา

๓. พับผ้า (ที่สอดกระดาษ A ๔) เหมือนใบพัด

๔. นำกล่องกระดาษที่เป็นพับเป็นรูปเกาอี้มาวางไว้บนผ้า จัดให้เข้ารูปทรงแล้วเนา

๕. เริ่มทำการเก็บรายละเอียดแต่ละข้างให้เสร็จเรียบร้อยก่อน

๖. จัดตกแต่งให้สวยงาม

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เปิดร้านรับทำชุดขันหมากตามสั่ง
- ทำเป็นอาชีพหลัก/เสริมเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว
- เป็นวิทยากรถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ
- จดทะเบียนกลุ่ม หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลลางา

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแสดงซีละ

ซีละหรือเรียกว่าดีกา หรือบือดีกา เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยได้รับอิทธิพลด้านศิลปะการแสดงที่มีผู้สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นครั้งแรกที่ เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย หรือจากมะละกา และแพร่กระจายมายังประเทศมาเลเซียและมาทางตอนใต้ของประเทศไทย ซีละ เป็นศิลปะการป้องกันตัวที่สืบทอดกันมาเนิ่นนานของชาวไทยเชื้อสายมุสลิม ลักษณะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าคล้ายกังฟู หรือมวยไทย การแสดงซีละเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู โดยจะไหว้ทีละคน ผู้เล่นจะท่องบ่นคาถามีใจความว่าขออโหสิกรรมแก่คู่ชิงชัย ขอให้เป็นที่รักแก่เพื่อนบ้าน ขอให้ผู้ชมนิยมศรัทธา ผู้แสดง จะแสดงเป็นคู่ๆ เน้นการแต่งกายที่สวยงาม โดยสวมเสื้อแขนสั้น นุ่งโสร่ง สีสดทับกางเกงขายาว คาดเอวด้วยผ้า หรือเข็มขัดคาดทับโสร่งให้กระชับ เหน็บกริชที่เอวและมีผ้าโพกศีรษะ

การเล่นซีละมีความเชื่อและวัฒนธรรมอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่น้อยทีเดียว นับตั้งแต่การเริ่มฝึกหัด ศิษย์ใหม่จะต้องไหว้ครูมอบตัวยอมรับว่าเป็นศิษย์ของครูเสียก่อนที่จะมีการ เรียนการสอน แต่การไหว้ครูของซีละไม่จำเป็นที่จะต้องทำพิธีในวันพฤหัสบดี เพราะไม่ได้นับถือเทพเจ้าพฤหัสบดีว่าเป็นครูของเทพทั้งหลายเหมือนคติที่ชาวไทยนับถือกัน และไม่ได้กระทำอาการกราบเพราะผิดหลักการทางศาสนาที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

ตลอดทั้งไม่ต้องทำกันทุก ๆ ปี ศิษย์คนหนึ่งจะประกอบพิธีไหว้ครูเพียงครั้งเดียวเมื่อเข้ามาเป็นศิษย์ใหม่ของสำนักเท่านั้น

นายมะนุ อาแว เล่าให้ฟังว่า ตนเองได้ความรู้ด้านการแสดงซีละสืบทอดมาจากบิดา และได้ฝึกฝนการแสดงมาเรื่อยๆ และรู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนที่สนใจ

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายมะนุ นามสกุล อาแว
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๓๖๘-๖๑-๕
วัน เดือน ปีเกิด ๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๕ อายุ ๖๘ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) หมู่ที่ ๓ บ้านตาแบ๊ะ ตำบลลางา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๗๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลลางา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐
โทรศัพท์มือถือ -
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา ศึกษาผู้ใหญ่

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดภูมิปัญญาในงานซีละสานสัมพันธ์
๒. จัดแสดงในงานเปิดศูนย์ กศน.ต.ลางา
๓. แสดงในงานพิธีเข้าสุนัต
๔. ปัจจุบัน ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจในชุมชน

องค์ประกอบในการแสดง

๑. ผู้แสดง ซีละคณะหนึ่งๆ มีอย่างน้อย ๕ คน ผู้เล่นดนตรี ๓ คน ผู้เล่นซีละ ๒ คน การเล่นซีละจะเป็นการแสดงศิลปะการต่อสู้เป็นคู่ ต่อสู้ตัวต่อตัว ผู้เล่นจึงมี ๒ คนเป็นอย่างน้อย

๒. เครื่องดนตรีซีละเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีดนตรีประกอบเช่นเดียวกับ มวยไทยมี ๓ ชนิด คือ ฆือแน(กลองแขก) จำนวน ๑ - ๒ ใบ ฆง(ฆ้อง) จำนวน ๑ ใบ ซูนา(ปี่) จำนวน ๑ เลา

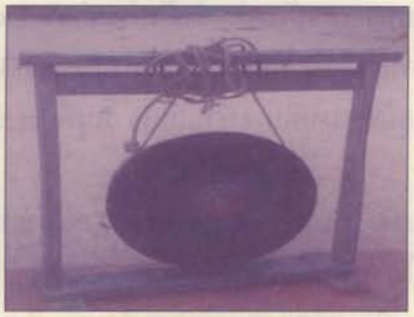

ฆือแน (กลองแขก) ซูนา (ปี่) ฆง (ฆ้อง)

๓. เวทีการแสดง ปกติแสดงกันบนพื้นดิน สนามหญ้า หรือลานบ้าน ถ้ามีการรับเชิญไปแสดงบนเวทีก็แสดงได้ แต่ไม่ค่อยนิยมกัน

การแต่งกาย

ผู้แสดงนิยมแต่งกายรัดกุม นุ่งกางเกงขายาวสวมเสื้อยืดคอกลมพันทับด้วยผ้าลวดลายสวยงามจากเอวถึงเหนือเข่าและใช้ผ้าคาดสะเอว ไม่สวมรองเท้า ถ้าเป็นซีละมือเปล่าก็จะไม่พันมือ ถ้าเป็นซีละกริช จะเหน็บกริชด้วย

กระบวนการชั้นเชิงในการเล่นซีละ

๑. ซังคะ ท่าป้องกัน ๒. จังคะดาน ท่ายืนตรงพร้อมต่อสู้ ๓. ลังคาทีฆา ท่ายกมือขึ้นป้องกัน ๔. ลังคะเล็มปัด ท่าก้าวไปตั้งหลักเบื้องหน้า ปรปักษ์โดยก้าวเท้าทั้งสองข้างอย่างรวดเร็ว

วิธีการแสดง

เมื่อดนตรีประโคมนักซีละก็จะก้าวออกมาสู่เวทีทั้งคู่ แล้วผลัดกันไหว้ครูทีละคน และทำความเคารพผู้ชมโดยการโค้งคำนับ นั่งหรือยืนไหว้ หลังจากนั้นคู่ต่อสู้จะออกมาสลามัตต่อกัน (การทำความเคารพแบบพื้นเมือง) คือยื่นมือทั้งสองออกไปขอสัมผัสกัน แล้วเอาฝ่ามือทั้งสองข้างของตนมาแตะที่หน้าผากกับหน้าอก

นักซีละทั้งคู่ก็เริ่มแสดงลวดลายท่าร่ายรำดูชั้นดูเชิงกันโชว์พลังข่มขู่ขวัญคู่ต่อสู้ บางครั้งจะกระทืบเท้า ตบมือฉาดๆ หรือใช้ฝ่ามือตบต้นขาของตนให้เกิดเสียงดังเพื่อข่มคู่ต่อสู้เสียงดนตรีประโคมเร่งเร้าให้นักซีละคึกคะนองนักซีละก็จะขยับเข้าใกล้กันและหาจังหวะเข้าห้ำหั่นซึ่งกันและกันเพื่อให้คู่ต่อสู้เพลี่ยงพล้ำ พ่ายแพ้

เช่น หาจังหวะใช้มือหรือเท้าฟาดลำตัวหรือกล้ามเนื้อส่วนใดส่วนหนึ่งของคู่ต่อสู้ ถ้าคู่ต่อสู้เตะ อีกฝ่ายหนึ่งก็มักแก้โดยการใช้มือผลักหรือปัดขาคู่ต่อสู้แล้วชกสวนตรงหน้าหรือลำตัวอย่างฉับไวหรือหาจังหวะที่จะใช้น้ำหนักตัวทุ่มทับลงบนบ่า

คู่ต่อสู้ก็พยายามต่อสู้แล้วขัดขาให้คู่ต่อสู้ล้มเมื่อฝ่ายหนึ่งเข้าต่อสู้แบบนี้คู่ต่อสู้ที่ฉลาดจะแก้ไขโดย พยายามสปริงตัวออกห่าง หรือถ้าล้มไปแล้วก็จะพยายามที่จะจับจุดอ่อนของคู่ต่อสู้เพื่อทำลายพลังมือจึงไขว่คว้าป้องปัดเป็นพัลวันขณะนั้นดนตรีจะเร่งรุดโหมประโคมในจังหวะกระชั้นเป็นการเร่งความระทึกใจแก่ผู้ชม และเพิ่มความคึกคะนองให้แก่นักซีละ

เมื่อนักซีละแสดงไปจนหมดลีลา ซึ่งใช้เวลาประมาณคู่ละ ๑๕ - ๒๐ นาทีหรือเมื่อมีการแพ้ชนะกันแล้วทั้งคู่จะถอยห่างออกจากกันแล้วทำความเคารพผู้ชม ทำความเคารพต่อกันเป็นการจบสิ้นสำหรับการแสดงซีละคู่นั้นถ้ามีการแสดงคู่อื่นอีกก็ก้าวออกไปสู่เวทีแล้วเริ่มต้นตลอดจนจบลงด้วยลักษณะเดียวกัน

การเล่นซีละไม่มีการพักเป็นยก ไม่มีการให้น้ำ ไม่มีพี่เลี้ยง ไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนและไม่มีกรรมการทั้งนี้เพราะนักซีละแต่ละคนจะมีระเบียบวินัยในตนเองมีความซื่อสัตย์เคารพกติกา ไม่เอารัดเอาเปรียบคู่ต่อสู้โดย ใช้เล่ห์เหลี่ยมนอกลู่นอกทางศิลปะของซีละ

กติกาในการต่อสู้มีข้อห้ามดังนี้

ห้ามใช้นิ้วแทงตา ห้ามบีบคอ ห้ามชกต่อยและใช้เข่าแบบมวยไทยห้ามเตะหรือตัดล่าง ห้ามใช้ศอก ทั้งศอกสั้นและศอกยาวสำหรับเกณฑ์การตัดสินถ้าฝ่ายใดสามารถทำให้คู่ต่อสู้ล้มลงได้เพียงฝ่ายเดียวโดยที่ตนไม่ล้มเลยถือ

ว่าฝ่ายนั้นชนะขาด แต่ถ้าต่างฝ่ายต่างไม่ล้มหรือล้มพอ ๆ กัน ผู้ชมก็จะเป็นผู้ตัดสินโดยใช้เสียงปรบมือ

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- เป็นวิทยากรให้กับโรงเรียนในระบบการศึกษา/นอกระบบการศึกษา
- ทำเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้ครอบครัว
- จัดตั้งคณะแสดงซีละในหมู่บ้าน

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลลุโบะยิไร

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่

ชีวิตของชาวไทยในอดีตนั้น เกี่ยวข้องกับไผ่ตั้งแต่เกิดจนตาย เมื่อแรกเกิดนั้นเรียกเวลาเกิดว่า เวลาตกฟาก เพราะพื้นบ้านสมัยก่อนเรียกว่าฟาก (ทำด้วยไม้ไผ่ทำลำเอามาแผ่ให้เป็นผืนต่อกันคล้ายเสื่อ) เมื่อเกิดแล้วก็ ตัดสายสะดือด้วยผิวไผ่ ต่อจากนั้นก็ใส่กระด้งร่อนไปมา กระด้งก็สานด้วยไม้ไผ่ (ตอก) นั้นเอง ตอนตายก็วางศพลงบนแคร่ไม้ไผ่ แล้วหามด้วยไม้คานที่ทำจากลำไม้ไผ่ ฯลฯ

ในชีวิตประจำวันของชาวไทยก็ใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่มามากมาย เริ่มตั้งแต่เด็กก็มีเครื่องเล่นหลายชนิดทำจากไม้ไผ่ (เช่นว่าว) ส่วนผู้ใหญ่ก็มีเครื่องใช้สอยต่างๆ จากไม้ไผ่มากมาย เริ่มจากในบ้าน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าบ้านทั้งหลังสามารถสร้างได้จากไม้ไผ่เพียงอย่างเดียว ตั้งแต่เสา พื้น ฝา ไปจนถึงหลังคา สำหรับบ้านหรือตึกซึ่งสร้างจากไม้จริงหรือปูนซีเมนต์ก็ยังต้องใช้ไม้ไผ่เป็นโครงสร้างในการนั่งร้านระหว่างการก่อสร้างหรือทาสีตกแต่งและยังนำไม้ไผ่มาใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องเรือน เครื่องแต่งบ้าน เช่น ประกอบเป็นโต๊ะ เก้าอี้ เตียงนอน แคร่นั่งพักผ่อนหรือรับแขก สนทนากันในหมู่สมาชิกในบ้านหรือผู้มาเยี่ยมเยือน เปลนอนของเด็ก มู่ลี่ กรอบรูปสานเป็นเสื่อรองนั่ง ฯลฯ

นายมะ สะราเซะ เห็นว่าไม้ไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากมาย และในปัจจุบันมีการนำไม้ไผ่มาผลิตงานศิลปะพื้นบ้านกันหลากหลาย (โอท็อป) ประกอบกับตนเองมีความสนใจในด้านนี้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เลยนำไม้ไผ่มาใช้ในการทำเป็นเครื่องเรือน เช่นโต๊ะ เก้าอี้ และเคยผ่านการอบรมด้านอาชีพการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่มาแล้ว นอกจากนี้เคยเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงในการทำเฟอร์นิเจอร์ ไม้ไผ่

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นายมะ นามสกุล สะราเซะ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๕๖๔๐๕-๐๐๐๒๗-๘๐-๖

วัน เดือน ปีเกิด ๑ มกราคม ๒๕๒๐ อายุ ๓๑ ปี

ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) บ้านโคกระกำ หมู่ที่ ๘ ตำบลลุโบะยิไร อำภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๖๕ หมู่ที่ ๘ ตำบลลุโบะยิไร อำภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐

โทรศัพท์มือถือ -

วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา - ประถมศึกษาชั้นปีที่ ๖

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานและประชาชนในชุมชนที่สนใจ

๒. ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุ / อุปกรณ์

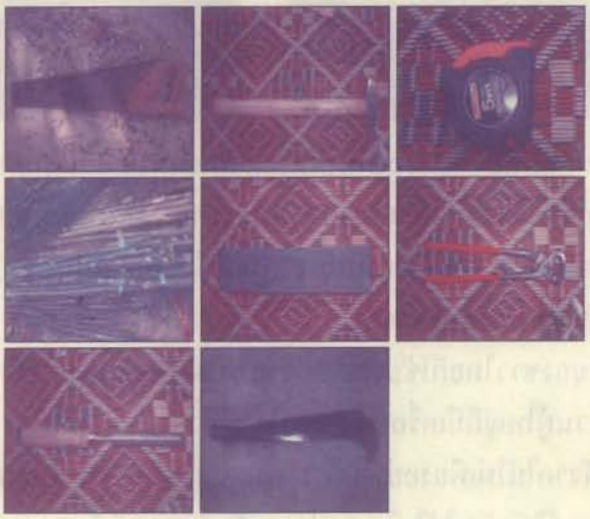

๑. เลื่อย
๒. ไม้ไผ่
๓. สิ่ว
๔. ค้อน
๕. หินลับมีด
๖. มีดพร้า
๗. ตลับเมตร
๘. คีม

กระบวนการ/วิธีการ

๑. นำไม้ไผ่มาตัดให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ วัดไม้ไผ่ด้านที่ต้องการเจาะ

๒. นำไม้ไผ่ที่ได้มาทำการเจาะรูแต่ละด้าน ซึ่งขั้นตอนนี้จะต้องใช้สิ่วในการเจาะ และจะต้องค่อยๆ ใช้สิ่วในการเจาะรู เพื่อไม่ให้ไม้ไผ่แตก

๓. ประกอบโครงเก้าอี้ไม้ไผ่ เริ่มประกอบแต่ละข้างก่อน โดยนำไม้ไผ่ที่ได้มาใส่ตามรูที่เจาะไว้ โดยการเข้าลิ่ม หรือใช้ไม้สลัก เพื่อให้เก้าอี้มีความแข็งแรง ปัจจุบันนิยมนำตะปูมาใช้ในการยึดตัวไม้ไผ่

๔. เมื่อประกอบโครงร่างแต่ละด้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว จากนั้นก็เริ่มทำพนักเก้าอี้ โดยนำไม้ไผ่มาเหลาให้เป็นซี่ๆ แล้วมาวางเรียงกันบนตัวเก้าอี้ จนกระทั่งเสร็จ

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ทำเป็นอาชีพเสริม สร้างรายได้ให้ครอบครัว
- จักสานเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่กระบุง ตะกร้า แจกัน เป็นผลิตภัณฑ์
- แปรรูปไม้ไผ่มาทำเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เครื่องมือจับปลา จับสัตว์น้ำ ข้อง กระชัง ไซ ลอบ สุ่ม เครื่องมือก่อสร้าง กระบุง บุ้งกี๋ เพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลสะกำ

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

เดินทางออกจากอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ไปตามเส้นทางปัตตานี นราธิวาส ราว ๓๕ กิโลเมตร ถึงหมู่บ้านปาลัส ที่มีชื่อเสียงในฐานะแหล่งขายเสื้อผ้ามือสองในจังหวัดปัตตานี เลี้ยวขวาที่สี่แยกปาลัสเข้าไปประมาณ ๑๔ กิโลเมตร ก็จะถึงมัสยิดสะกำ อำเภอมายอ ทางด่านซ้ายมือตรงข้ามมัสยิดจะปรากฏป้ายโรงเรียนสะกำ นั่นคือปากทางเข้าสู่หมู่บ้านกูบังบาเดาะ หมู่บ้านที่กำลังเป็นตำนานของสถานที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาพื้นบ้านแห่งเดียวในจังหวัดปัตตานี กูบังบาเดาะเป็นหมู่บ้านไทยมุสลิมเล็กๆ แห่งหนึ่งของตำบลสะกำอำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี หมู่บ้านกูบังบาเดาะในอดีตมีชื่อเรียกว่าบ้านคูแรดเนื่องจาก ในบริเวณนี้เป็นป่า และมีแรดมาก

การปั้นหม้อที่หมู่บ้านกูบังบาเดาะ ได้มีการทำสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เหตุที่มีการทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีมาก เพราะดินเหนียวในบริเวณนี้หาง่ายและมีคุณภาพดีเหมาะกับการนำมาปั้นและเผาดินเหนียวที่ได้จากภูเขากาเดาะ จะนำไปเก็บไว้ที่บ้านแล้วเอาพลาสติกคลุมไว้เพื่อป้องกันไม่ได้ดินแข็งตัวเร็วเกินไป เพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการต่อไป

ในอดีตทุกครั้งที่มีการบุกเบิกหน้าดินเพื่อจะนำดินเหนียวมาปั้นหม้อ ซึ่งอยู่บริเวณตีนเขากาเดาะ จะต้องมีพิธีเซ่นไหว้ โดยนำควายเผือกมาเชือด ณ บริเวณที่จะเปิดหน้าดิน พิธีกรรมเหล่านี้น่าจะมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ฮินดูหรือพุทธ แต่ความเชื่อเหล่านี้ได้หมดไปเมื่อศาสนาอิสลามเริ่มเข้ามามีอิทธิพล ในหมู่บ้านกูบังบาเดาะ

กระบวนการปั้นหม้อที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านรูปทรง ลวดลาย และการเผา ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน ควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง

นางแยนะ วาเย็ง รู้สึกภูมิใจที่ได้สืบทอดการปั้นหม้อของกูบังบาเดาะ และอยากให้ชาวกูบังบาเดาะอนุรักษ์ และสืบสานศิลปวัฒนธรรมนี้ต่อไป

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติส่วนตัว

ชื่อ นางแยนัะ นามสกุล วาเย็ง
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๑๕๓-๙๘-๘
วัน เดือน ปีเกิด ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๙๓ อายุ ๖๐ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) ๗๖ หมู่ที่๔ บ้านกูบังบาเดาะ ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๗๖ หมู่ที่ ๔ บ้านกูบังบาเดาะ ตำบลสะกำ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี ๙๔๑๔๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๙-๙๗๕๐๖๐๕
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานและประชาชนในชุมชนที่สนใจ
๒. ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุ / อุปกรณ์

๑. ดินเหนียวดำ
๒. ทราย
๓. แป้นหมุน
๔. น้ำ
๕. ไม้นวด
๖. ลูกหิน
๗. กระชอน
๘. ฟืน
๙. ไม้ตบลวดลาย

ทำจากดินผสมปูนซีเมนต์

กระบวนการ / วิธีการ

๑. โปรยทรายลงบนพื้น แล้วดินเหนียวที่ได้จากเขากาเดาะที่มีลักษณะเป็นก้อน ๆมากองไว้ตรงกลาง ปะพรมด้วยน้ำเปียกพอประมาณ จากนั้นใช้ไม้ตำดินที่เรียกว่า “นูโม๊ะ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายที่ตำข้าวมาตำดินเหนียว

ทั้งหมดให้ละเอียดกลายเป็นเนื้อเดียวกัน

๒. นวดดิน โดยนำทราย ๑ ส่วน ผสมกับดินเหนียวที่ผ่านการตำมาแล้ว ๓ ส่วนมานวดให้เข้ากัน โดยใช้เท้าเหยียบย่ำไปมาให้เนื้อดินเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วจึงม้วนแผ่นดินเหนียวยกขึ้นเพื่อทำการนวดดินเหมือนวิธีการเดิมอีกทำอย่างนี้ประมาณ ๒-๓ เที่ยว ดินเหนียวก็จะเข้ากันเป็นเนื้อเดียวกัน

๓. หลังจากนวดดินเสร็จแล้ว จึงปั้นขึ้นมาเป็นก้อนรูปทรงสูงปลายเรียวเข้าเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในการขึ้นรูปในขั้นต่อไป

๔. นำดินเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนมาขึ้นรูป ซึ่งแป้นหมุนมี ๒ ชนิด คือ แป้นหมุนด้วยเท้าหรือใช้คนช่วยหมุนกับแป้นหมุนที่ใช้มอเตอร์ช่วย ปัจจุบันช่างปั้นหม้อกูบังบาเดาะนิยมใช้แป้นหมุนด้วยมอเตอร์ ในการขึ้นรูปเพราะสะดวกในการทำมากกว่า ในขั้นตอนนี้จะได้รูปทรงของหม้อที่ยังไม่สมบูรณ์ นำหม้อที่ได้มาวางทิ้งไว้จนหมาดเพื่อเข้าสู่กระบวนการตกแต่งลวดลายในขั้นตอนต่อไป

๕. หลังจากได้รูปทรงหม้อแล้ว ในขณะที่หม้อกำลังหมาดอยู่ จะใช้ไม้ตบลายตกแต่งรูปทรงภายนอกและใช้ลูกหินเป็นตัวยันเนื้อหม้อดินขณะอีกมือหนึ่งจะทำหน้าที่ตีอยู่ด้านนอก ตกแต่งจนได้รูปทรงที่สวยงาม

๖. การเผาหม้อดินเผาบ้านกูบังบาเดาะมีกระบวนการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยการนำหม้อ ที่แตกหรือชำรุดมาจัดวางเป็นฐานบนลานพื้นดินโดยให้มีพื้นที่ว่างระหว่างหม้อเพื่อให้ฟืนได้ จากนั้น จึงจัดวางหม้อซ้อนทับขึ้นไปเรื่อยๆ จนเป็นรูปทรงคล้ายปิรามิด ลักษณะพิเศษในการวางคือจะต้องวางให้ก้นหม้อชนกัน

๗. หลังจากนั้นจึงเอาฟืนที่เตรียมไว้ ได้แก่ทางมะพร้าว ทางตาล ทางหมาก และเศษไม้ ใส่เข้าไปในช่องว่างตรงฐานเป็นลำดับแรก ต่อจากนั้นจึงใช้ฟืนสุมไปรอบๆ กองหม้อที่จะเผา แล้วเริ่มจุดไฟเผา คอยเติมฟืนตลอดเวลา การเผาแบบพื้นบ้านนี้จะใช้เวลาประมาณ ๔-๕ ชั่วโมง และด้วยวิธีการนี้ต้องใช้ความชำนาญและ

ประสบการณ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องควบคุมความร้อนให้พอดี สังเกตการเผาหม้อว่าสุกหรือยังการสังเกตลูกมะพร้าวสีเขียวที่วางไว้ด้านบนหม้อก่อนที่จะทำการเผา หากลูกมะพร้าวสุกเป็นสีน้ำตาลแสดงว่าหม้อที่เผานั้นสุกแล้ว

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- จัดตั้งกลุ่มหม้อปั้นดินเผาภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบล
- จัดทำเป็นผลิตภัณฑ์ของตำบล และผลิตภัณฑ์อื่นๆ
- ทำเป็นอาชีพหลัก/เสริม สร้างรายได้ให้ครอบครัว

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลสาคอใต้

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การตีเหล็ก

การตีเหล็กในปัจจุบัน มีต้นกำเนิดมาจากการทำกริช ในสมัยก่อนการตีเหล็กมิได้หมายถึงเฉพาะการทำกริชอย่างเดียวเท่านั้น แต่รวมไปถึงการทำเครื่องมืออื่นๆ ด้วย การทำกริชเป็นส่วนหนึ่งของการตีเหล็ก เนื่องจากช่างทำกริชในปัจจุบันมิได้ทำเฉพาะกริชเท่านั้น แต่สามารถทำเครื่องมือเครื่องใช้อื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งเรียกว่าช่างตีเหล็ก

นายอดุลย์ ฮายีตาเฮ เล่าให้ฟังว่า ในอดีตบิดาของตนเองมีอาชีพเป็นช่างตีเหล็ก ซึ่งตนเองได้ยึดช่างตีเหล็กนี้เป็นอาชีพ ปัจจุบันก็ยังคงประกอบอาชีพตีมีดอยู่ โดยเน้นความประณีตและคุณภาพ เหล็กที่นำมาตีต้องเป็นเหล็กที่มีคุณภาพดี ปัจจุบันได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับเยาวชน ประชาชนที่สนใจ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายอดุลย์ นามสกุล หะยีตาเฮ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๔๐๕-๐๐๐๕๘-๙๘-๗
วัน เดือน ปีเกิด ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๔ อายุ ๔๙ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) ๙/๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลสาคอใต้ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๙/๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลสาคอใต้ อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี
โทรศัพท์มือถือ ๐๘๖-๒๘๙๘๒๗๗
วุฒิการศึกษา/ระดับการศึกษา มศ.๓ โรงเรียนบำรุงอิสลาม ต.ปูยุด อ.เมือง จ.ปัตตานี

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

๑. ถ่ายทอดความรู้ให้กับบุตรหลานและประชาชนในชุมชนที่สนใจ
๒. ถ่ายทอดให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง

วัสดุ / อุปกรณ์

๑. เหล็ก
๒. ทั่งเหล็ก

๓. ค้อนเหล็ก
๔. กรรไกรตัดเหล็ก
๕. คีมจับเหล็ก
๖. เครื่องเจียร์ไนไฟฟ้า
๗. อ่างน้ำหรือถังน้ำ
๘. หินลับมีด
๙. ถ่านไม้และที่เขี่ยถ่าน
๑๐. เตาเผา

กระบวนการ/วิธีการ

๑. การตัดและผ่าเหล็ก ช่างจะนำเหล็กที่จะใช้ทำมีดมาวัดขนาดความยาวเท่ากับชนิดมีดที่ต้องการ

๒. แล้วนำเหล็กกล้ามาต่อเพื่อทำเป็นคมมีด

๓. แล้วนำท่อนเหล็กไปเผาไฟให้ร้อนแดงได้ที่

๔. จากนั้นใช้คีมคีบท่อนเหล็กที่เผาไฟให้ร้อนแดงออกมาวางบนทั่งเพื่อตีให้ได้รูปทรงของมีดตามที่ต้องการ

๕. ตัดเหล็กเพื่อทำส้นที่เป็นด้ามมีดให้ได้ตามขนาดที่ต้องการ จากนั้นนำมาเชื่อมกับมีด

๖. การตีแต่ง เป็นการตีเหล็กเพื่อให้ผิวเหล็กเรียบและได้มีดตามรูปทรงที่ต้องการ

๗. การตะไบแต่ง หลังจากที่ตีมีดให้ได้ตามรูปทรงที่ต้องการแล้ว ช่างจะตะไบแต่งส่วนมีดโดยใช้ตะไบเหล็ก แต่ปัจจุบันมักใช้เครื่องเจียร์ไนไฟฟ้าเป็นเครื่องทุ่นแรง

๘. การชุบคม ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการตีเหล็ก ซึ่งช่างต้องมีความชำนาญเป็นพิเศษ เพราะเป็นขั้นตอนที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์มีความคม แข็ง ไม่บิ่นง่าย โดยนำเหล็กที่ใช้ทำมีดที่ตกแต่งคมเรียบร้อยแล้วไปเผาเฉพาะส่วนคมเท่านั้น เมื่อเหล็กร้อนแดงเสมอกันโดยตลอดแล้ว (มีสีแดงเหมือนลูกหนู) จะรีบนำมาจุ่มในอ่างน้ำ โดยจุ่มลงไปเฉพาะส่วนคม ประมาณ ๑-๒ เซนติเมตร การจุ่มน้ำจะต้องทำอย่างรวดเร็ว ประมาณ ๑-๒ ครั้ง ในช่วงที่เหล็กที่เผาเปลี่ยนสีจากสีขาวเป็นสีเหลือง ให้รีบจุ่มลงในอ่างน้ำทันที และแช่ไว้จนเย็นจึงนำขึ้น ก็จะได้มีด

ที่มีคมแข็ง ไม่บิ่นหรือบิดเบี้ยวง่าย หากจุ่มน้ำเร็วเกินไปคือตอนที่เหล็กเปลี่ยนเป็นสีเขียวแล้ว ก็จะทำให้เหล็กคืนตัว ทำให้คมมีดไม่แข็ง บิดเบี้ยวง่าย และใช้การได้ไม่ดี

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครุภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ทำเครื่องมือทางการเกษตรไว้จำหน่ายในตำบล
- ขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน
- ทำเป็นอาชีพ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตำบลคอบน

ประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การแกะสลักเชิงชาย

การแกะสลักไม้ถือว่าเป็นงานศิลปกรรมที่เก่าแก่ประเภทหนึ่ง ซึ่งเชื่อถือกันว่ามีมาตั้งแต่สมัยมนุษย์ดึกดำบรรพ์รู้จักใช้เครื่องมือตัดหินขุดเจาะและถากไม้ให้มีรูปทรงตามที่ต้องการ ทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอย และความงาม ในยุคเหล็ก คือประมาณ ๑,๐๐๐ ปีก่อนคริสตศักราชเป็นยุคที่มนุษย์รู้จักการแยกโลหะจากแร่และนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้นานาชนิด รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักด้วย งานแกะสลักก็ได้เริ่มต้นและมีการพัฒนาต่อมาจนถึงปัจจุบันและทำกันไปทั่วโลก

ศิลปะการแกะสลักไม้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่ตกสืบทอดต่อเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นงานศิลปะที่เก่าแก่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่า ควรแก่การภาคภูมิใจ การแกะสลักเป็นอาชีพที่มีอยู่ทั่วไป เพราะเป็นแหล่งที่หาวัตถุได้ง่าย การแกะสลักแต่ละจังหวัดจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ตามปกติการแกะสลักลวดลายในที่ประดับต่าง ๆนั้นไทยเรามีตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว เช่น การแกะสลักเพื่อประดับตามบ้านหรือวัดวาอาราม เป็นต้น

การแกะสลักเชิงชายคาบ้าน ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปัตตานีได้ชื่อว่าเป็นเมืองศูนย์กลางของวัฒนธรรม อิสลาม ซึ่งสืบทอดมาตั้งแต่ครั้นบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตัวไม่ว่าจะเป็นภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนการดำรงชีวิตและที่สำคัญคือสถาปัตยกรรม เฉพาะถิ่น เนื่องจากปัตตานีมีพื้นที่ติดชายฝั่งตะวันออกคือ อ่าวไทย และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดยะลา และนราธิวาส หมู่บ้านของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดปัตตานีจึงมีลักษณะหลากหลาย ทั้งหมู่บ้านชาว

ประมง ชาวสวนยางพารา ชาวนา และชาวสวนผลไม้ ทำให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของ ชุมชนมีครบทั้งสามรูปแบบกล่าวคือ

๑. แบบเป็นกระจุก ๒. แบบกระจัดกระจาย ๓. แบบเรียงรายไปตามแนวชายฝั่งทะเล หรือเส้นทางสัญจร ในฐานะที่ปัตตานีเป็นศูนย์กลางการค้าขายทางทะเลมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นบ้านจึงมีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย คือ นอกจากจะเป็นเรือนไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง ซึ่งเป็นลักษณะร่วมทางสถาปัตยกรรมพื้นฐานของภูมิภาคศูนย์สูตรแล้ว ยังมีลักษณะรูปทรงหลังคาที่โดดเด่นเป็นพิเศษ โดยทั่วไปหลังคาเรือนไทยมุสลิมจะมี ๓ ลักษณะ ดังนี้คือ ๑. หลังคาปั้นหยา หรือหลังคาลีมะ คำว่า ลีมะ แปลว่า ห้าหมายถึงหลังคาที่นับสันหลังคาได้ ๕ สัน เป็นรูปทรงหลังคาที่ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบอาณานิคมของชาวตะวันตก หลังคาทรงปั้นหยานี้นับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของภาคใต้ และพบได้โดยทั่วไปในจังหวัดภาคใต้โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานี

๒. หลังคาจั่วมนิลา ชาวมุสลิมเรียกว่า บาลานอ ซึ่งหมายถึงชาวฮอลันดาหลังคาแบบนี้เชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมของชาวฮอลันดา เป็นหลังคาที่มีโครงสร้างเช่นเดียวกับหลังคาปั้นหยา แต่เป็นหลังคาปั้นหยาที่มีจั่วติดอยู่ เพื่อระบายอากาศและดูสวยงาม หลังคาบลานอนี้จะมีรูปแบบที่สวยงามกว่าแบบอื่นเหมาะที่จะมีจั่วอย่างน้อย ๓ จั่วโดยมีหลังคาจั่วแฝด และมีจั่วขนาดเล็กสร้างคุมเฉลียงบ้านติดกับบันไดทางขึ้นเพื่อใช้รับรองแขกอย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนั้นช่างไม้ยังแสดงฝีมือเชิงช่างในการประดิษฐ์ลวดลายด้วยการแกะสลักไม้ ปูนปั้น เป็นลวดลายประทับยอดจั่ว และมีการเขียนลายบนหน้าจั่ว หรือตีไม้ให้มีลวดลายเป็นแสงตะวัน

๓. หลังคาจั่ว ชาวมุสลิมเรียกว่า แมและ เชื่อว่าได้รับอิทธิพลจากเรือนไทยภาคกลาง แต่จะมีข้อแตกต่างไปจากภาคกลาง แต่จะมีข้อแตกต่างไปจากภาคกลาง ตรงที่มีปั้นลมปีกนกที่ได้รับอิทธิพลจากรูปแบบสถาปัตยกรรมจากมาเลเซีย ไม่เหมือนปั้นลมไทย ซึ่งปลายปั้นลมทั้งสองข้างจะมีเหงาปั้นลมประดับอยู่

นอกจากหลังคาทั้ง ๓ แบบ ดังกล่าวแล้ว เรือนชาวไทยมุสลิมโบราณในจังหวัดปัตตานียังมีลักษณะเด่นคือ การประดิษฐ์ลวดลายไม้แกะสลักทั้งบริเวณช่องลมและประดับฝาเรือนอีกด้วย

และจากรูปทรงหลังคาแบบดังกล่าว ในปัจจุบันการสร้างบ้านเรือนของชาวไทยมุสลิมนิยมแกะสลักลายเชิงชายคาเหมือนครั้งในสมัยก่อน เพื่อความสวยงาม การแกะสลักไม้ของชาวไทยมุสลิมจะแตกต่างจากของไทยพุทธ คือการแกะสลักไม้ของไทยมุสลิมจะเน้นการแกะสลักเป็นรูปดอกไม้ หรือรูปภาพที่ไม่ใช้รูปสัตว์หรือรูปปั้นส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากสถาปัตยกรรมของประเทศมาเลเซีย

การแกะสลักไม้ในสมัยก่อนอาจจะต้องใช้เวลานานในการแกะสลักไม้แต่ละชิ้น แต่ในปัจจุบันได้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการสลักที่มีความทันสมัยมากขึ้น ทำให้การแกะสลักทำได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ประวัติครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชื่อ นายหามะ นามสกุล ดาลอ
เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓-๙๖๐๕-๐๐๘๑๗-๘๘-๖
วัน เดือน ปีเกิด ๗ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๗ อายุ ๔๖ ปี
ภูมิลำเนาเดิม (บ้านเกิด) ปัตตานี

ที่อยู่ปัจจุบัน

๘๑/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลสาคอบน จังหวัดปัตตานี

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๔-๘๖๖๒๘๔๓

วุฒิการศึกษา มัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ จากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ประวัติการรับรางวัล

- ไม่มี

ประวัติการถ่ายทอด

- ทำเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้ให้ครอบครัว

วัสดุ / อุปกรณ์

๑. ดินสอ
๒. กระดาษวาดแบบ
๓. เครื่องขัด
๔. เครื่องกบไสไม้
๕. สว่านเจาะไฟฟ้า
๖. เครื่องฉลุลายไม้

กระบวนการ/วิธีการ

๑. กำหนดรูปแบบและลวดลายออกแบบหรือกำหนดรูปแบบและลวดลายนับเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ ในการออกแบบ สำหรับงานแกะสลักต้องรู้จักหลักในการออกแบบและต้องรู้จักลักษณะของไม้ที่จะนำมาใช้แกะสลัก เช่น ทางไม้หรือเสี้ยนไม้ที่สวนกลับไปกลับมาสิ่งเหล่านี้ช่างแกะสลักจะต้องศึกษาหาความรู้และแบบงานแกะสลักต้องเป็นแบบที่เท่าจริง จากนั้นนำไม้ที่ได้มากลึงเพื่อให้พื้นไม้มีความเรียบเสมอกัน สมัยก่อนอาจใช้วิธีการกบไสไม้ด้วยมือ แต่ปัจจุบันมีการกบไสไม้ด้วยเครื่องใช้ไฟฟ้าแทน เพราะมีความสะดวก และได้ชิ้นงานมากกว่า

๒. การวาดแบบลวดลายลงบนพื้นไม้ นำแบบที่ออกแบบไว้มาวางทาบลงบนไม้ แล้วนำดินสอมาวาดตามรูปแบบที่วางไว้

๓. นำสว่านไฟฟ้ามาเจาะรูไม้เพื่อแกะหรือฉลุไม้และเจาะทำเครื่องหมายลงบนไม้ในส่วนที่ไม่ต้องการออก เพื่อให้ง่ายในการแกะสลัก

๔. เริ่มแกะตามลวดลายที่วาดไว้ตั้งแต่ต้น จนกระทั่งเสร็จ

๕. ใช้ขัดตกแต่งชิ้นงานหลังจากแกะสลักแล้วจากนั้นอาจใช้วัสดุตกแต่ง เช่น แลกเกอร์ แชลแลก น้ำมันลินสีด ทินเนอร์ หรือสีทาไม้ เพื่อให้ไม้ที่แกะสลักลายมีความสวยงามและมีความคงทนมากขึ้น

ไม้ ไม้ที่นิยมนำมาใช้ในงานแกะสลัก ได้แก่ ไม้สัก เป็นไม้ที่ไม่แข็งเกินไป มีลายไม้สวยงาม สามารถแกะลายต่างๆได้ง่าย หดตัวน้อย ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศและปลอดภัยจากปลวก มอดและแมลง ไม้ที่นิยมรองลงมาคือ ไม้โมก ไม้สน ที่สำคัญคือ ไม้ที่นำมาทำการแกะสลักจะ ต้องไม่มีตำหนิ เพราะจะทำให้งานชิ้นนั้นขาดความสวยงาม

การต่อยอดเพื่อให้เกิดรายได้ของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น

- ทำเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้ให้ครอบครัว
- นำเศษไม้ที่เหลือมาประยุกต์ทำเป็นผลิตภัณฑ์งานไม้เป็นอาชีพเสริม

บรรณานุกรม

การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงบ้านมหาดอตคอม.ซีละ.(ออนไลน์). สืบค้นจาก:
http://www.baanmaha.com/community/thread25776.html.(วันที่สืบค้น"
http://www.baanmaha.com/community/thread25776.html.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๓)

การทำกรงนกหัวจุก.(ออนไลน์).สืบค้นจาก:
http://oas.psu.ac.th/pn_archive/images/stories/pnManufac/pnmanufac02.
pdf.(วันที่สืบค้น" http://oas.psu.ac.th/pn_archive/images/stories/pnManufac/pnmanu
faco2.pdf.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๔ มิถุนายน ๒๕๕๓)

ขนมหม้อแกงเผือก.(ออนไลน์).สืบค้นจาก:
http://www.ucancookthai.com/language-thai/th-recipes/th-desserts/
content-th-taro-custard.htm.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๓)" http://www.ucan
cookthai.com/language-thai/th-recipes/th-desserts/content-th-taro-custard.htm.(วันที่
สืบค้นข้อมูล: ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๓)

โครงการแผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา.ภูมิปัญญาในการตีมีด.(ออนไลน์).สืบค้นจาก:
http://www.mapculture.org/mambo/index.php?option=com_content&task
=view&id=461&Itemid=58" http://www.mapculture.org/mambo/index.php?option=com
_content&task=view&id=461&Itemid=58(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๓)

บ้านเมือง.(ออนไลน์).ขันหมากไทยมุสลิม.สืบค้นจาก:
"http://www.ryt9.com/s/bmnd/871898.(วันที่สืบค้นข้อมูล" http://www.ryt9.com/s/
bmnd/871898.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๓)

สุนันทา แซ่เจา.การปักผ้าด้วยมือ.(ออนไลน์).สืบค้นจาก:
http://gotoknow.org/blog/nang2/211730" http://gotoknow.org/blog/nang2/211730.
(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.เครื่องจักสานในวิถีชีวิตไทย.(ออนไลน์). สืบค้นจาก:
http://www.culture.go.th/knowledge/story/wickerware/wickerware.html" http://www.
culture.go.th/knowledge/story/wickerware/wickerware.html (วันที่สืบค้นข้อมูล :๓๑
พฤษภาคม ๒๕๕๓)

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอกาบัง.หลักสูตรการประดิษฐ์พานขันหมากในพิธีมงคลสมรมของชาวไทยมุสลิม.(ออนไลน์).สืบค้นจาก:
http://south.nfe.go.th/course/Yala/004/index.htm.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๓)

Siamsouth.com ศิลปวัฒนธรรม ท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ภาคใต้เพื่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์และประชาชนไทย.ดีเกฮูลู.(ออนไลน์).สืบค้นจาก

http://www.google.co.th/search?hl=th&q=%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B8%B5%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%AE%E0%B8%B9%E0%B8%A5%E0%B8%B9&meta=&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=.(วันที่สืบค้นข้อมูล: ๑๘ มิถุนายน)

thaitambon (ออนไลน์).สืบค้นจาก HYPERLINK "http://www.thaitambon.com" http://www.thaitambon.com.(วันที่สืบค้นข้อมูล:๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๓)

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

๑. นายสมชาย	เสียงหลาย	เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
๒. นายธเนศ	อดุลยกิจ	วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

คณะทำงานอำเภอมายอ

๑. นางศศิเพ็ญ	ละม้ายพันธุ์	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ
๒. นายนุกลู	ตือยัสสะ	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
๓. นางสาวนูรฮัน	อิสอ	อาสาสมัครวัฒนธรรมอำเภอมายอ